

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

Täiskasvanud uussisserändajate eesti keele õpitee mudel REDEL

Kristiina Praakli ja Birute Klaas-Lang
Tartu ülikool

RITA-RÄNNE projekt aitab välja töötada teaduslikult põhjendatud innovaatilisi lähenemisi rände ja lõimumise protsesside juhtimiseks Eestis, eesmärgiga aidata kaasa majanduse arengule ja ühiskonna sidususe suurenemisele.

PÕHISÕNUMID

Täiskasvanud uussisserändajate eesti keele õppe korralduse peamised probleemid on:

1. **Vastutus** valdkonna arendamise eest **on hajunud**.
2. Täiskasvanud uussisserändajate **riiklikult toetatud eesti keele õppe maht on ebapiisav ning puudub terviklik õpitee**.
3. Keeleõppe **rahastamine on hanke- ja projektipõhine**, mis ei võimalda seada pikemaajalisi sihte õppe korraldamises ning võib mõjuda negatiivselt õppe kvaliteedile.
4. **Vajaka on pädevatest õpetajast**, samuti on probleemiks õpetajate järelkasv.
5. **Keeletundide väliseid eesti keele kasutusvõimalusi on vähe** või puuduvad need üldse, sh töökeskkonnas ja suhtlusvõrgustikes.
6. **Mitmekeelset ja -kultuurilist ühiskonda nähakse kohati probleemi**, mitte väärtusena. Sellised hoiakud ei toeta eri kultuurilise päritoluga inimeste sotsiaalse suhtluse ja koostöö vorme, mis on vajalikud nii keeleõppeks, isiklike võrgustike loomisel kui ka kogukondlikes tegevustes.
7. Lahendamist vajavad **kommunikatsioonitegevused**: tihtipeale ei olda ka korraldajate lõikes üksteise tegevustest teadlikud. Puudub ühine kohanemisalane infoportaal.

Täiskasvanud uussisserändajate eesti keele õppe tõhusaks korraldamiseks on vajalik välja töötada eri sihtrühmade vajadusi arvestava keeleõppe ja seda toetavate tegevuste terviklahendus, st süsteemne kava ja tegevused täiskasvanud õppija eesti keele õppe korraldamiseks ja toetamiseks. Samuti tuleb kindlustada õppeks ja toetavateks tegevusteks vajalike ressursside (nii rahaliste kui ka inimressursside) kestlikkus, õppijate adekvaatne nõustamine ning tagada riiklikult nende kokkulepete elluviimine.

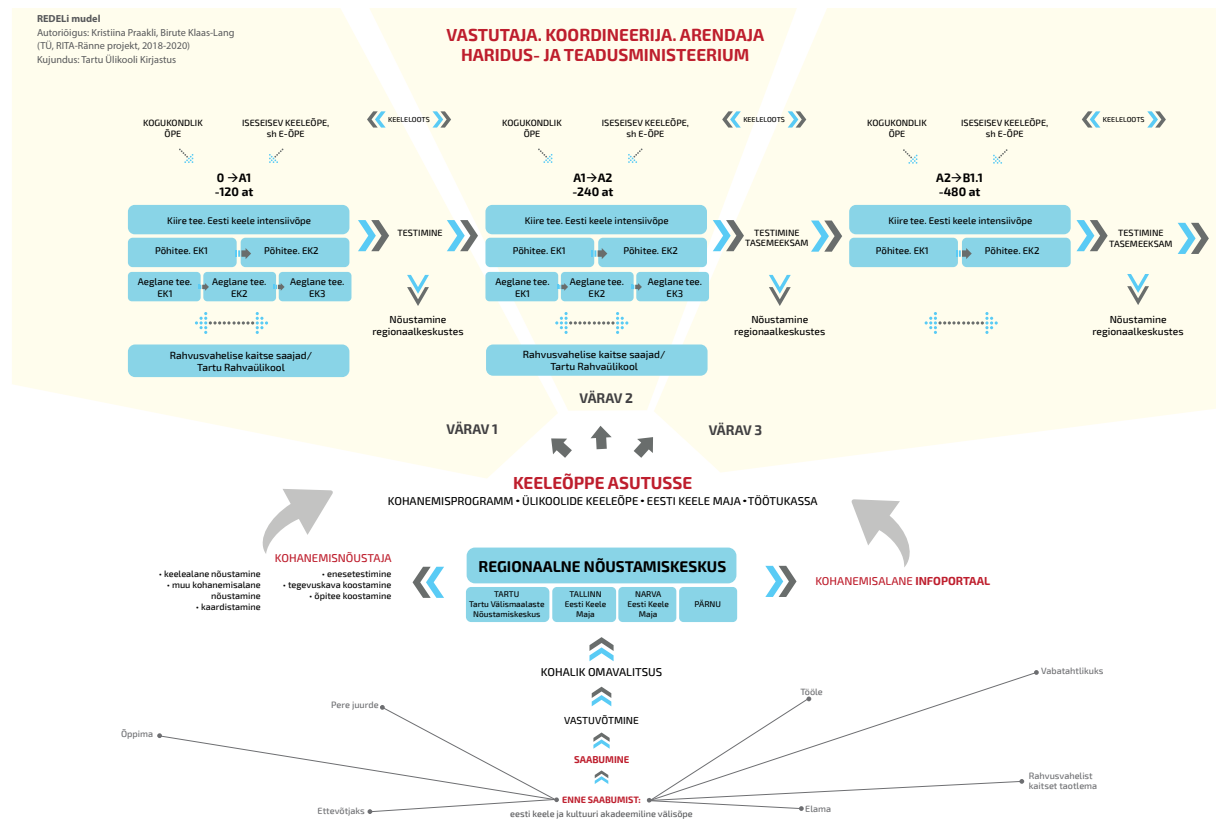
Ühiskonda lõimimiseks ja tööturule sisenemiseks peaks Eesti teiste riikide eeskujul võimaldama täiskasvanud uussisserändajatele mõistliku aja jooksul riiklikult rahastatud eesti keele õpet keeleoskustasemeni B1.1, mis aitab õppija edukalt üle suhtlusläve.

Edendada tuleb keeleõppe- ja kohanemisalast koostööd kohalike omavalitsuste, vabaühenduste, ettevõtete ja organisatsioonidega, luues ühtlasi võimalusi kasutuspõhiseks ja kogukondlikuks keeleõppeks, sh ka töökohtades. Tõhus keeleõppe korraldamine ja keeleomandamine eeldab omakorda kõigi Eesti elanike teadlikkuse ja positiivsete hoiakute kujundamist mitmekeelse ja -kultuurilise ühiskonna suhtes, ühistevõrgustike ja võrgustumise toetamist, aga ka sisserändajate omakultuuri ja keele arendamist ning väärtustamist.

Kristiina Praakli, Tartu ülikool

Birute Klaas-Lang, Tartu ülikool

TÄISKASVANUD USSISSERÄNDAJATE EESTI KEELE ÕPITEE MUDEL REDEL

SISSEJUHATUS

Käesoleva teemakokkuvõtte ülesanne on esitada ettepanekud täiskasvanud uussisserändajate ehk kuni viis aastat Eestis elanud välismaalaste¹ eesti keele õppe tõhusamaks korraldamiseks ning personaliseeritud õpotee kujundamiseks. Teemaleht koosneb neljast alapeatükist: tutvustame eesti keele õppe konteksti ja praegust korraldust (esimene ja teine peatükk), tutvustame Soome, Saksamaa ja Norra näitel välisriikide praktikaid täiskasvanute keeleõppes (kolmas peatükk), avame uuringutele ning keeleõppe korraldajatega toimunud aruteludele tuginevalt täiskasvanute eesti keele õppe praeguse korralduse probleemid (neljas peatükk), esitame REDELi mudeli näitel ettepanekud ja soovitusel eesti keele õppe tõhusamaks korraldamiseks (viies, kuues ja seitsmes peatükk).²

Mudeli väljatöötamisel oleme toetunud aktiivse sisserändega riikide keeleõppe praktikatele täiskasvanuõppes (Soome, Saksamaa, Norra) ning eesti keele õppe praegust korraldust analüüsivatele raportitele (nt Kallaste jt 2018; Käger jt 2019; Kultuuriministeerium 2019; Riigikontroll 2019). Lisaks lähtume eesti keele õppe korraldajatega (õpetajad, vahendajad ja rahastajad)³ toimunud aruteludest, eri strateegiates või strateegilise planeerimise protsessides sõnastatud eesmärkidest ja tegevustest.

REDELi mudelit ning esitatud poliitikasoovitusi oleme alates maist 2020 tutvustanud mitmetel aruteludel (RITA-koosolekud, kohtumised Riigikantselei, Kultuuriministeeriumi ja Haridus- ja Teadusministeeriumi esindajatega), koolitustel ning teadusüritustel. Mudelile ja soovitustele oleme palunud tagasisidet Haridus- ja Teadusministeeriumi esindajatelt, eesti keele õppe korraldajatelt ning õpetajaskonnalt. Mudeli üksikasjalik arutelu toimus TÜ täiendõppeprogrammi jätkukoolitusel „Eesti keele kui teise keele õpetamise arendamine“ (kokku 77 osalejat; 09.10.2020), mil palusime mudelit rühmaarutelude vormis tagasisidestada SWOT-analüüsist tuntud põhimõtetel: REDELi mudeli tugevused, nõrkused, ohud ja võimalused. Tagasisidet arvestavalt oleme mudelis teinud mitmeid parandusi ja täiendusi.

Viimastel aastatel on Eestis täiskasvanute eesti keele kui riigikeele õppe korraldust põhjalikult analüüsitud: on sõnastatud põhiprobleemid (nt ebastabiilne rahastus, keeleõppe korralduse killustatus ja hajutatud koordineerimine, õpetajate ebapiisav järelkasv, kursustele juurdepääs jne) ning tehtud sisukaid ettepanekuid keeleõppe korralduse tulemuslikumaks muutmiseks (vt nt Kallaste jt 2018; Civitta 2019; Käger jt 2019; Riigikontroll 2019). Ainuüksi 2019. a ilmus kolm aruannet, mille tulemuste ja poliitikasoovitustega tuleks keeleõppe korraldamisel edaspidi kindlasti arvestada. Riigikontrolli auditi (2019) keskmes on intervjuudele ja andmepäringutele tuginevalt keeleõppe tegevuste rahastamine ning ministeeriumidevaheline koostöö, Civitta (2019) vahehindamisraport võtab vaatluse alla Euroopa Sotsiaalfondist rahastatud kohanemis- ja lõimumismeetme tegevuste rakendamise, Balti Uuringute Instituudi rakendusuring (Käger jt 2019) analüüsib kohanemisprogrammi tõhusust – kui nimetada uuemaid uuringuid. Uussisserändajate keeleõppe probleeme valgustavad ka mõned magistritööd (nt Oksaar 2015; Pukspuu 2019; Reile 2018).

Uussisserändajate eesti keele oskuse kohta andmeid napib. Kristjan Kalduri (2017: 89–90) andmete tuginevalt on aktiivse eesti keele oskusega (st isik saab aru, räägib ja kirjutab keeles vabalt) u 10% uussisserändajatest. Ligi pool küsitluses osalenuist suhtleb eesti keele kõnelejatega aktiivselt (kas igapäevaselt või mõned korrad nädalas), peamiste suhtluskohtadena nimetatakse kodu või töökeskkonda. Pooltel küsitletuist eesti keele kõnelejatega aktiivne suhtlus puudub.

¹ Lähtume mõiste „uussisserändaja“ puhul Kohanemisprogrammis sõnastatust: „Uussisserändaja käesoleva määruse tähenduses on vähem kui viis aastat Eestis seaduslikult elanud välismaalane, kellele on antud Eesti tähtajaline elamisloa välismaalaste seaduses või välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduses sätestatud alusel“ (§ 2).

² Täname teemakokkuvõtte retsensente Anu Vaagenit ja Piret Kärtnerit põhjaliku tagasiside, nõu ja abi eest.

³ RITA-projekti raames on toimunud keeleõppe korraldajatega mitmeid arutelusid. Üks suuremaid, valdkonna kesksemaid õppekorraldajaid nii avalikus kui erasektoris kaasanud seminar „Täiskasvanud uussisserändajate eesti keele õppe sisu ja vorm“ toimus 30. jaanuaril 2020. Peeti kümnekond ettekannet, toimusid töötoad ning ühisarutelud ca 30 osalejaga.

1. Eesti keele õppimise kontekst

Üleilmastumise ja rändeajastu tingimustes on Eesti keelekeskkond viimasel kümnendil märkimisväärselt mitmekesisestunud (lähemalt Praakli 2019a; Praakli ja Koreinik 2020: 923–925). Eestis kõneldakse rohkem kui paarisada emakeelt: enim on eesti ja vene keele kõnelejaid, muid keeli kõneleb ca 2,3% elanikkonnast (Raid ja Tammur 2019). Keelekeskkonna mitmekesisustumist tähistab ka seni vähem esindatud üleilmsete keelte kõnelejate (nt araabia, bengali, hiina, hindi jt) jõudmine Eestisse. Kuigi neid keeli emakeelena kõnelejaid on Eestis vähe – enamiku puhul alla saja – (andmed Praakli 2019a), tähistab keelte paljusus eesti keele õppijate ja kasutajate emakeelelist mitmekesisust, ühiskonna mitmekeelestumist ning paljukultuurilisust.

Mitmekeelse Eesti peamised suhtluskeeled on eesti, vene ja inglise keel. Riigikeele positsioonist tulenevalt on tähtsaim eesti keel, teistest keeltest on olulisim roll vene keelel kui suurima mitte-eestikeelse kogukonna keelel, võõrkeeltest on levinuim inglise keel. Taasiseseisvumisjärgsete hariduspoliitiliste muutuste (nt inglise keele õppemahu suurenemine üldhariduskoolides), aga ka kõnelejate valikute tulemusel on inglise keelest saanud enim õpitav võõrkeel Eestis (Praakli ja Koreinik 2020: 924). Inglise keele populaarsust näitab seegi, et üldhariduskoolide võõrkeeleõppes on õpilaste valikutes inglise keel teistest mäekõrguselt üle: valdav enamik (81.5%) õpib A-võõrkeelena inglise keelt (123 216 ehk 82%), järgnevad vene (43%), saksa (8%) ja prantsuse keel (3%) (Raid ja Tammur 2019). Tööealise elanikkonna seas jällegi on inglise ja vene keele oskajate suhtarv teine: enim osatakse vene keelt (81%), inglise keelt räägib vähemalt keskpärasel tasemel umbes pool elanikkonnast (lähemalt Simmul 2017: 8–9).

2019. aastal elas Eestis u 30 000 inimest, keda võib lugeda uussisserändajateks ehk välismaalasteks, kes on Eestis elanud vähem kui 5 aastat (Kultuuriministeerium 2019: 6). Eestisse tullakse peamiselt kas tööle, pererände põhjusil või õppima (Jakobson 2019: 14–31; vt ka Rändestatistika 2020). Euroopa Liidu riikidest on enim Soome ja Läti, kolmandatest riikidest Ukraina ja Venemaa kodanikke (Rändestatistika 2020). Rahvusvahelise kaitse taotlejate puhul on peamised päritoluriigid Ukraina, Venemaa, Gruusia, Süüria, Afganistan (Rändestatistika 2020). Vanuselise ja soolise jagunemise lõikes (andmed aastail 2004–2016 saabunute kohta) on Eestisse tulijad suuremalt jaolt nooremas tööeas (20–39 aastased), mehi on rohkem kui naisi, rohkem on kõrgema haridustasemega inimesi (Anniste 2018: 33–36). Seega on eesti keele õpet vajavate sisserändajate hulk vägagi mitmekesine: nende hulgas on üliõpilasi, kõrgharitud spetsialiste, ettevõtjaid, hooajatöölisi, rahvusvahelise kaitse saajaid, madalama ja kõrgema haridustasemega, noorema- ja vanemaelisi inimesi, st eri õpikogemuse, motiivide, soovide, vajaduste ja eesmärkidega keeleõppijaid. Keelt õpitakse eri eesmärkidel (perekondade keelepoliitika, keelenõuded töökohas või õppeasutuses, riigieksami sooritamise vajadus, eri seadustest tulenevaid põhjusil jne), mida omakorda mõjutavad õppija isiksuseomadused, sotsiaalmajanduslikud tegurid, rändepõhjused, varasem keeleõppekogemus, motivatsioon ja hoiakud, aga ka keeleõppe tähendus õppija jaoks (mis eesmärkidel õpitakse, kuidas ja kellena end tulevikus nähakse, milliseks keelekasutajaks saada soovitakse) (lähemalt Klaas-Lang ja Praakli 2015 ning sealsed viited).

Eesti jaguneb keeleliselt heterogeenseteks keskkondadeks, mida määratletakse eesti- ja venekeelse elanikkonna suhte alusel (vt Rannut 2005; Ehala ja Koreinik 2016). Seega ei toimu eesti keele õpe kõikide õppijate jaoks tingimata eesti keele dominandiga keelekeskkondades. Eesti keeleline mitmekesisus võimaldab kõnelejal langetada suhtluskeelte valikute ning keeleõppe osas erinevaid otsuseid. Teisalt on eesti keele kui riigikeele ja põhirahvaga sama suhtluskeele jagamine vundament ühise suhtlusvälja loomisel ning kultuurilise ühisosa kasvatamisel. Sestap on ka keeleõppe tähendus ja eesmärgid alati laiemad kui vaid suhtluspädevuse kujundamine. Riigi keele- ja hariduspoliitilistest otsustest sõltub, kellel ja millised võimalused on riigikeele omandamiseks, kuidas ja mil viisil on keeleõpe toetatud. Nii keeleõppe kui ka teiste kohanemist toetavate tugiteenuste ja tegevuste võimaldamise ja arendamise laiem eesmärk peaks olema kogu elanikkonna kultuurilise ühisosa suurendamine, selle läbi ka ühise riigiidentiteedi kasvatamine ja tugevdamine, säilitades ja arendades samas igaühe kultuurilist identiteeti (lähemalt Tamm jt 2018). Ühiskonna mitmekesisuse teadvustamine on üks avatuma suhtluse ning üksteise tundmaõppimise viise, millega tuleks ka keeleõppes üha rohkem arvestada. Keeleoskus

tähendab suhtluspädevuse kujunemist õpitavas keeles, õppija eneseväljenduse sujuvamaks, täpsemaks ja mitmekesisemaks kasvamist. Keeleoskus areneb kontakt- ja iseseisva õppe ning keelekeskkonnas aktiivse suhtlemise koostoimes.

2. Täiskasvanute eesti keele õppe praegune korraldus

Kuigi täiskasvanute eesti keele õpe kuulub olemuslikult võõrkeeleõppe valdkonda, on Eesti poliitika-dokumentides fikseeritult täiskasvanute eesti keele õppe puhul siiski tegu riigikeele või eesti keele teise keelena (E2) õppega.

Täiskasvanutele pakutavate eesti keele kursuste ja keeleõpet toetavate tugiteenuste spekter on kirev, hõlmab eri sihtrühmi, tegevusi ja formaate. Ülevaate eri keeleteenuste pakujatest ja nende sihtrühmadest esitame joonise TEKK näol lisas 1 (vt ka Kultuuriministeerium 2019 ja Riigikontroll 2019 kaardistusi mainitud raportite lisades).

Eri sihtrühmadest on eesti keele õpe kohustuslik rahvusvahelise kaitse saajatele (VRKS §73–75), v.a juhul, kui eesti keeles omandatakse põhi-, kesk- või kõrgharidust. 2018. aasta suvel jõustunud „Välismaalaste seaduse“ muudatuse tulemusena lasub vähemalt A2-tasemel keeleoskuse tõendamise kohustus riigis vähemalt viis aastat töötanud välismaalastel, kes saavad elamisloa pärast 15.07.2018 jõustunud muudatusi (VMS, § 179). Nõue ei kehti lühiajalistele töötajatele, teadlastele ja õppejõududele, EL-i sinise kaardiga Eestisse tööle tulnud isikutele ning juhul, kui tähtajaline elamisluba on väljastatud enne seaduse muudatust. Kõikidele teistele sihtrühmadele on eesti keele õpe vabatahtlik, teisalt põrkuvad ka need sihtrühmad eri seadustes (nt KodS, ÜKS jt) ja määrustes (nt „Avaliku teenistuja ...“) sätestatud keelenõuetega.

Riigi ja Euroopa Liidu vahenditest rahastatakse Kohanemisprogrammis osalejate, rahvusvahelise kaitse saajate, taseme- ja kodakondsuseksamite sooritajate eesti keele õpet. Kohanemist toetav riiklik [Kohanemisprogramm](#) (kutsutud ellu 2015) on suunatud kuni viis aastat Eestis elanud sisse-rändajatele. Programm pakub muu õppesisu kõrval 80 akadeemilise tunni mahus eesti keele õpet (eeldatav saavutatav tase A1). Paraku on kohanemisprogrammis osaleda soovijaid rohkem kui kohti, samuti on sihtrühmi, kellele pole kohanemisprogrammis osalemine ette nähtud või on muid juriidilisi aspekte, mis takistavad programmis osalemist (nt tagasispöördujad, üliõpilased, lühiajalised töötajad). Programmis osalemiseks õigustatud isikutele võimaldatakse eesti keele õpet 80 akadeemilise tunni mahus, millega nähakse õppija jõudmist algaja keelekõneleja tasemele A1. Keeleoskuse arenemise mõttes tähendab sel tasemel keeleoskus õppija minimaalset suutlikkust osaleda talle turvalistes, rutiinsetes keelekasutussituatsioonides (vt tasemete kirjeldused EKR 2007), see ei valmista õppijat ette igapäevaelu suhtlussituatsioonideks ega ole piisav tööülesannete täitmiseks enamikus ametites.

Keeleoskustasemed jagunevad kolme üldisema taseme vahel (lähemalt EKR 2007: 37–39): A (algtaasemel keelekasutaja, tasemed A1 ja A2); B (iseseisev keelekasutaja, tasemed B1 ja B2) ja C (vilunud keelekasutaja, tasemed C1 ja C2). Keeleoskustasemete üldskaala on esitatud lisas 2.

Enamik keeleõppe korraldajaist õpetab eesti keelt täiendkoolituse vormis. Eesti keele võõrkeelena täienduskoolituste õiguslikud alused on sätestatud „Täiskasvanute koolituse seaduses“ (TäKS) ja „Keeleseaduses“ (KeeleS). Õppekorralduslikke küsimusi (õpiväljundid, sisu, maht jne) raamistavad Keeleameti nõuded (osalt kohustuslikud, osalt soovituslikud), mis omakorda lähtuvad Euroopa keeleõppe raamdokumendist (EKR 2007; ingl CEFR ehk *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment* 2001, 2020). Juhul, kui koolitusasutus valmistab õppijaid ette eesti keele riigieksamiteks tasemetel A2, B1, B2 ja C1 (madalaimat ja kõrgeimat taset ehk A1 ja C2 Eestis ei mõõdeta), tuleb õppe korraldamiseks taotleda Keeleametilt tegevusluba. Tegevusloa väljastamisega

seotud osapooled on Keeleamet (teostab kontrolli tegevusloa saamiseks, peab koolitajate registrit, teostab järelevalvet koolitajate üle) ning Haridus- ja Teadusministeerium (väljastab tegevusloa).

Eesti keele teise ja võõrkeelena tasemeõppe korraldamist reguleerivad „Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus“ (PGS), „Kutseõppeasutuse seadus“ (KutÕS), „Rakenduskõrgkooli seadus“ (RakKKS), „Ülikooliseadus“ (ÜKS) ning „Erakooliseadus“ (EraKS).

Eesti keele võõrkeelena täiendusõppe aluseks on keeleõppe korraldajate esitatud ning Keeleameti kinnitatud väljundipõhised õppekavad (hõlmavad õppesisu, õppemahtu, metoodikat, õpitulemusi, õppekirjandust), mis omakorda tuginevad Euroopa keeleõppe raamdokumendis sedastatule. Seega annab Keeleamet eesti keele võõrkeelena õppeks teatavad raamid, mida keeleõppe korraldajad on mingis osas kohustatud järgima. Samas on keeleõppe korraldajail piisavalt mänguruumi õppesisu, õppemahtude ning keeleõppes rakendatavate metoodiliste võtete osas. Nagu Keeleamet korraldajatele mõeldud juhendmaterjalides sedastab, tuleb õppetöös tähelepanu pöörata kõikide osaoskuste ja keelefunktsioonide arendamisele ning lähtuda kommunikatiivse keeleõppe põhimõtetest. Euroopa ühtsele võõrkeeleõppe poliitikale toetuvalt on eesti keele võõrkeelena õpetamist ja õppimist arvestavalt koostatud neli käsiraamatut:

- A1-tase: Ilves, Marju 2010. Läbimurre. A1-taseme eesti keele oskus.
- A2-tase: Ilves, Marju 2008. Algaja keelekasutaja. A2-taseme eesti keele oskus.
- B1- ja B2-tase: Hausenberg, Anu-Reet jt 2008. Iseseisev keelekasutaja. B1- ja B2- taseme eesti keele oskus.
- C1-tase: Kerge, Krista 2008. Vilunud keelekasutaja. C1-taseme eesti keele oskus.

Eesti keele võõrkeelena õpetamise valdkonna puhul on oluliseks edasiarenguks 2019. a Eesti Keele Instituudi ning Tallinna ja Tartu ülikooli õppejõudude koostööna alanud projekt „Õpetaja tööriistad“, mis tegeleb eesti keele pädevuse kirjeldamisega keele põhitasandite lõikes (sõnavara, grammatika, õigekiri jne). Detsembriks 2020 on valminud A1–C1-taseme sõnavaraloendid täiskasvanud keeleõppijale ning eel-A1–B2-taseme sõnavaraloendid ja grammatikapädevuse kirjeldused noorele keeleõppijale (koolieelikud kuni 12. klass).

Eesti keele õpet pakub ligi 150 avaliku, era- või kolmanda sektori teenusepakkujat (andmed kevad 2020), neist ligi 90 valmistab õppijaid ette tasemeeksami. Eesti keele õpet pakutakse kõikidel keeleoskustasemetel, v.a tasemel eel-A1 (nn *survival-course*). Teisalt on koolitusfirmade suutlikkus keeleõpet pakkuda erinev. On üleriigiliselt tegutsevad koolitajad, kes suudavad pakkuda tasemeeksami ettevalmistavat keeleõpet kõikidel Eestis mõõdetavatel tasemetel (A2, B1, B2, C1), on ühe taseme eksami sooritamise ettevalmistamisele keskendunud koolitajad (nt A2, B1 või B2). Kitsamateks tasemeteks liigendatud keelekursusi (nt 0 > A1.2, A1.1 > A1.2 jne) pakuvad üksikud keelekorraldajad (nt Tartu Ülikooli maailma keelte ja kultuuride kolledž ning Folkuniversitetet Eesti).

Tegevusluba mittetaotlevad keeleteenuste pakkujad tegelevad üldjuhul mitteformaalse keeleõppega, korraldades erinevaid keele- ja kultuurikümblustegevusi (nt keelekohvikud, keelekohtingud, lauamänguõhtud, ekskursioonid, matkad, kogukonnatöös osalemine jms), mille põhisih on suhtlusvõimaluste loomine ja suhtluspädevuse arendamine autentses keelekeskkonnas, st sotsialiseerumine ja sotsiaalsete suhete edendamine eesti keelt esimese keelena kõnelejatega.

2.1. Eesti keele kursuste õppemaht

Üks enim küsimusi tekitavaid aspekte keeleõppes on, kui palju aega vajab inimene uue keele õppimiseks. Keeleõppe korraldajad lähtuvad keeleõppe ajalise mahu arvestamisel Euroopa keeleõppe raamdokumentidest, Keeleameti soovitusel ka käsiraamatus „Iseseisev keelekasutaja“ (Hausenberg jt 2008, vt ka CEFR tabel 1) sedastatust:

Tabel 1. Euroopa keeleõppe raamdokumentis kirjeldatud ajaskaala (Cambridge Assessment English)

Euroopa keeleõppe raamdokument (CEFR)	Kontaktõppe tundide arv (at = 45 min)
A1	90–100
A2	180–200
B1	350–400
B2	500–600
C1	700–800
C2	1000–1200

Seega võib üldistavalt öelda, et algaja keelekasutaja tasemele (nt A2) jõudmiseks vajab õppija *ca* paarsada tundi keeleõpet. Iganädalaselt keeleõppesse minimaalselt nelja kontakttunni mahus (4 x 45 at) panustav õppija võiks jõuda A1-tasemele umbes poole aastaga, A2-tasemele umbes aastaga. Iseseisva keelekasutaja (B1) tasemele jõudmiseks vajab õppija minimaalselt 400–500 tundi kontaktõpet, millele lisandub iseseisev õppimine. Keeleõppe ajaline maht kahekordistub igalt eelmiselt tasemelt järgmisele liikudes. Suuremaks väljakutseks on C1- või C2-tasemele jõudmine, mille eeldatav ajaline maht on *ca* 1200 tundi kontaktõpet. Teisalt on keeleoskuse edenemine alati individuaalne, keeleoskus kasvab ja kujuneb (ja ka taandub) osaoskuste lõikes erineva kiirusega (lugemine ja arusaamine omandatakse kiiremini kui kirjutamine jne). Ka pole keeletasemete vahemikud ühepikkused ning iseseisva keelekasutaja tasemele jõudmine eeldab õppijalt suuremat pingutust ning ajalist panustamist kui algtaseme puhul.

Mitmete keelte kohta on välja töötatud n-ö keskmised ajaskaalad õppija ajalise edenemise kohta eri keeleoskustasemetel (vt nt [Cambridge Assessment English](#)). Eesti keele kohta seda laadi ajaskaalad puuduvad ning keeleõppe kavandamisel lähtutakse enamasti CEFRis või „Iseseisva keelekasutaja“ käsiraamatus esitatud soovituslikust kontakt- ja iseseisva õppe mahust. Raamdokumendi ajaskaala on siiski vaid orientiir, sest keeleoskuse areng johtub paljudest teguritest, millest ajaline ressurss moodustab vaid ühe osa.

Järgnevas tabelis esitame valikuliselt mõned näited eesti keele õppe korraldajate praktikatest õppe-mahu arvestamisel. Olgu öeldud, et korraldajaid ei tohiks omavahel võrrelda, sest kontaktõppe maht on vaid üks komponente keelekursuste disainimisel õppesisu, kasutatavate võtete ja vahendite kõrval.

Tabel 2. Eesti keele õppe korraldajate praktikad õppemahu arvestamisel⁴

Koolitaja	Sihttase	Õppeaja kogumaht
Folkuniversitetet Eesti	0 > A1.2 Varasema eesti keele oskusest täiskasvanu. Keeleõpe eesti keeles.	160 akadeemilist tundi (108 at kontaktõpe, 52 at iseseisev töö). A1- tase saavutatakse kahe 54-tunnise kursusega (A1.1 ja A1.2). Õppetöö kaks korda nädalas (kokku 4 x 45 min), ühe kursuse pikkus on 14 õppenädalat.
Kohanemisprogramm	0 > A1. Varasema eesti keele oskusest täiskasvanu. Keeleõpe inglise ja vene keeles.	80 akadeemilist tundi. Õppetöö toimub kaks korda nädalas, korraga 3–4 akadeemilist tundi (kokku 6–8 x 45 min), kursuse ajaline pikkus 2–2.5 kuud.
Tartu Ülikooli maailma keelte ja kultuuride kolledž	0 > A1.1	156 akadeemilist tundi (64 at kontaktõpe, iseseisev töö (sh e-õpe) 92 at). Õppetöö toimub kaks korda nädalas, korraga 2 akadeemilist tundi (kokku 4 x 45 min), kursuse ajaline pikkus 15 nädalat.
Tartu Ülikooli maailma keelte ja kultuuride kolledž	0 > A1.2	234 akadeemilist tundi (90 at kontaktõpe, iseseisev töö (sh e-õpe) 144 at). Õppetöö toimub kolm korda nädalas, korraga 2 akadeemilist tundi (kokku 6 x 45 min), kursuse ajaline pikkus 15 nädalat.

Koolitaja	Eesmärk, sihttase A2	Õppeaja kogumaht
Expat Relocation Estonia	0 > A2. Kursusel osalemine eeldab algetadmisi eesti keelest. vene ja inglise keele baasil.	200 akadeemilist tundi (150 at kontaktõpe, 50 at iseseisvat tööd).
Folkuniversitetet Eesti	A1 > A2. Täiskasvanud, kelle eesti keele oskus on tasemel A1.	160 akadeemilist tundi (120 at kontaktõpe, 40 at iseseisev töö). A2- tase saavutatakse kahe 60-tunnise kursusega. Õppetöö toimub kaks korda nädalas (kokku 4 x 45 min), ühe kursuse pikkus on 15 õppenädalat.
Tartu Ülikooli maailma keelte ja kultuuride kolledž	A1.2 > A2.1	156 akadeemilist tundi (64 at kontaktõpe, iseseisev töö (sh e-õpe) 92 at). Õppetöö toimub kaks korda nädalas, korraga 2 akadeemilist tundi (kokku 4 x 45 min), kursuse ajaline pikkus 15 nädalat.
Tartu Ülikooli maailma keelte ja kultuuride kolledž	A2.1 > A2.2	156 akadeemilist tundi (64 at kontaktõpe, 10 at individuaalõpe, ise-seisev töö (sh e-õpe) 82 at). Õppetöö toimub kaks korda nädalas (kokku 4 x 45 minutit nädalas), kursuse ajaline pikkus 15 nädalat.

Keeleoskuse areng oleneb paljudest teguritest (õppija sotsiodemograafiline taust, kognitiiv-psühholoogilised, sotsiaalsed aspektid, õppimis- ja kohanemiskeskused, elusituatsioon jne), millest ajaline ressurss moodustab vaid ühe osa. Morfoloogiarohke, õppijate jaoks pigem tundmatu soome-ugri keele õppimine on alati ajamahukam, võrreldes üleilmselt tuntud inglise keelega, millest õppijal on sageli meedia ja popkultuuri vahendusel olemas mingisugunegi ettekujutus enne keeleõppe algamist.

⁴ Andmed pärinevad nimetatud koolitajate avalikkusele kättesaadavatest õppekavadest aprillis 2020.

2.2. Õppesisu ja meetodid

Nüüdisaegse võõrkeeleeõppe keskmis on suhtluspädevuse arendamine. Selle all mõistetakse keelekasutaja võimet tegutseda emakeelena kõnelejatega ühises suhtlus- ja informatsioonilises samaseid keelelisi vahendeid kasutades. Kogukonna kõikide liikmetega arvestav keeleõpe hõlmab keelestruktuuriliste vahendite (sõnavara, grammatika) tundmise ja rakendamise kõrval interaktsioonilisi, sotsiokultuurilisi ning multimodaalseid oskusi. Seega hõlmab tõhus keeleõpe keeleruumi suhtlusnormide ja -tavade (nt viisakusreeglid, suhtluskäitumine, registri- ja keelevariandid) tundmist ning oskust neid (st viise ja strateegiaid) olukohaselt rakendada.

Eesti keele kursuste keskmis on keeleteadmiste, mingil määral ka sotsiolingvistiliste ja pragmaatiliste pädevuste arendamine (nt viisakusvormelid ja pöördumisviisid). A1- ja A2-taseme kursuste fookus lasub argisituatsioonides tarviliku sõnavara omandamisel ja rakendamisel õppijale harjumuspärastes ning korduvates tingimustes, käsitledes igapäevaga seotud teemasid (õppija isik, tema pere ja lähedased, olme, vaba aeg jne). Kõrgema taseme kursused arendavad nii suulist kui ka kirjalikku väljendusoskust, üldkeele kõrval ka erialast sõnavara. Teisalt on eri teenusepakkujate kursused sisult ebaühtlased, mis asetab keeleõppijad omandatud teadmiste poolest ebavõrdsesse seisusse, raskendab lähtetaseme hindamist ning on takistuseks keeleõppe jätkamisel (kursus osutub kas liiga keeruliseks või lihtsaks, mis mõlemal juhul pärsib õpimotivatsiooni). Ka on keeleõpperühmad õppijate keeleoskuse poolest sageli heterogeensed, mis omakorda mõjutab õpimotivatsiooni. Mitmed keeleõppe korraldajad lähtuvad rangelt põhimõttest, et eesti keele õpe toimigu eesti keeles, vahendajakeelt kasutamata. Samuti püütakse järgida põhimõtet, et õppijate kõne maht kontaktõppes ületaks õpetaja oma. Selleks kasutatakse erinevaid aktiivõppemeetodite võtteid (paaris- ja rühmatööd, arutelud, mängustamine jne). Detailse loetelu eri õppematerjalidest leiab veebilehelt www.integratsioon.ee.

Enamasti kasutatakse õppetöös kahetasandilist mudelit: põhiosa hõlmab kontaktõpe ning seda täiendab iseseisev õpe. Mõned korraldajad rakendavad kolmetasandilist õppevormi, kus saavutatava eesmärgi jõutakse kontakt- ja individuaalõppe ning keele- ja kultuurikümblustegevuste kaudu. Keeleoskust kujundatakse ka e-õppe või mitteformaalses vormis (osalemine keelekohvikutes, keelekohtingutel) toimuva õppena.

Eesti keele kursustel rakendatav metoodika hõlmab nii traditsioonilisi kui ka nüüdisaja võõrkeeleeõppe võtteid ja viise. Keskkel kohal on tegevus- ja suhtluspõhisele lähenemisviisile (ingl *action-based approach*) toetuvalt suhtlusoskuse arendamine, eesmärgiga suunata õppijat (suulist) keelt aktiivselt kasutama. Traditsioonilisemast võttestikust kasutatakse endiselt ka grammatika-tõlke meetodit, kuid seejuures pööratakse üha rohkem tähelepanu kommunikatiivsele lähenemisele, seda ka morfoloogiliste struktuuride õpetamisel. Keelelisi vorme õpetatakse konstruktsioonigrammatikale toetuvalt üha rohkem kontekstis ning tähenduslike tervikkonstruktsioonidena. Teisalt on erinevate meetodite ja võtete kasutamise suutlikkus alati õpetaja professionaalsuse küsimus. See tähendab, et pädeval õpetajal peab olema erinevate meetodite ja võtete kasutamise pagas ning teadmised, oskused ja kogemused, et pagasisse kuuluvaid võtteid vastavalt õpetatava sihtrühma vajadustele rakendada ja kohendada (ning vajadusel neist loobuda).

Rahvusvahelistele praktikatele toetuvalt on Tartu Rahvaülikool välja töötanud rahvusvahelise kaitse saajate õppes rakendatava keele kuulamise ja kordamise põhineva metoodika. Helsingi Ülikooli keeleõppe metoodikute välja arendatud *Toisto*-metoodika keskmis on keele õppimine kuulamise ja kordamise kaudu, mis võimaldab algtasemel keeleoskuse omandada ka kirjaoskuseta või madala haridustasemega õppijatel (lähemalt Möttönen ja Ahlholm 2018; Huilla ja Lankinen; vt ka „Suomen kieli sanoo tervetuloa” ning Tartu Rahvaülikooli õppematerjalid).

Aktiivses kasutuses on e-õppe keskkonnad (nt www.keeleklikk.ee/; www.keeletee.ee) ning eestikeelse meediaruumi rakendamine laiemalt. Üha rohkem kasutatakse klassiruumiväliseid informaalset keele-

õppe võimalusi interaktsioonis eesti keelt emakeelena kõnelejatega (nt International House Tartu ning eesti keele majade tegevus). Selline keeleõpe lähtub kogukondliku õppe põhimõtetest (ingl *community based language learning*), kus keeleõppe aluseks on isikliku sideme loomine kaasõppijate, õpetajate, sihtkeelse kogukonna liikmetega. Kogukondliku keeleõppe puhul saab eesti keelt praktiseerida keelekohvikutes (eri tasemetel, A2–B1) või eesti keele ja kultuuri tundmise klubides, keelekohtingute ja -kohvikute, lauamänguõhtute, talgute, toiduklubide jne formaadis. Individuaalsematest keele- ja kultuurikümbeluse tegevustest on populaarsust kogumas *each one teach one*- põhimõtetal toimuv paariskeeleõppe või keelementorluse (keelekaaslase, nn *language buddy*) vormis toimuv õpe. Seda laadi keeleõppe keskmes on suhtlusoskuse arendamine, õpe toimub ühise ajaviitmise vormis selleks kokkulepitud tegevuste teel (nt kultuuriürituste külastamine, peod, matkad jne). Kui paariskeeleõppe puhul õpetavad paarilised vaheldumisi üksteisele oma emakeelt, siis keelementorluse puhul on tegu asümmeetrilise õppega, kus keskendutakse ühe õppija keeleoskuse arendamisele. Mitmed keeleõppe korraldajad on osa keeleõppest viinud keelekeskkonda, toetamaks õppija keeleoskuse arengut erinevate sotsialiseerumistegevuste kaudu vahetus keelekeskkonnas.

3. Täiskasvanud uussisserändajate keeleõppest Norras, Saksamaal ja Soomes

Põhjamaad ja Saksamaa tegelevad täiskasvanutele riigikeele õpetamisel peaaesjalikult uussisserändajatega, hiljuti riiki saabunud kohaliku keelt mitteoskava elanikkonnaga. Alla 18-aastaste või koolikohustuslike elanike riigikeele omandamisel lasub vastutus üldhariduskoolidel. Eesti kontekst on mõnevõrra teine, sest Eestis elab ka arvukas vähelõimunud, valdavalt vene keelt esimese keelena kõnelev elanikkond. Seega on täiskasvanute keeleõppe sihtgrupp heterogeenne nii päritolu, keelilise tausta, Eesti ühiskonna tundmise ja ühiskonnaelus osalemise, keeleõppe eesmärkide kui ka vajaduste poolest.

3.1. Saksamaa

Saksamaa lõimumispoliitikas on viimase kümnendi aktiivse sisserände taustal sisse viidud mitmeid muudatusi ning korraldatud ümber nii keeleõppe kui ka teiste kohanemist toetavate tugiteenuste süsteem. Saksamaa võimaldab täiskasvanud uussisserändajatele (sks *Neuzuwanderer*) sõltuvalt siht- rühmast 700–1300 akadeemilise tunni (at = 45 minutit) mahus keele- ja ühiskonnaõpet. Selleks on välja töötatud sihtrühmapõhised riiklikud raamõppekavad ning saksa keele ja ühiskonnaõppe programmid, eesmärgiga toetada keeleõppija jõudmist iseseisva keelekasutaja tasemele B1 (vt ülevaade *BAMF* ehk [Bundesamt Migrations und Flüchtlinge](#)).

Enamik sisserändajaist õpib saksa keelt ja ühiskonda tundma **üldisel lõimumiskursusel** (sks *Allgemeiner Integrationskurs*). Kursuse kogumaht on 700 akadeemilist tundi, sellest keeleõpet 600 (*Sprachkurs*), sissejuhatavat ühiskonnaõpet 100 tundi (*Orientierungskurs*). Õppija alustab keeleõpet kolme-moodulilisel baaskeelekursusel (*Basissprachkurs*), iga mooduli õppemaht on 100 akadeemilist tundi. Kolmanda mooduli läbimise järel (ehk pärast 300tunnist keeleõpet) sooritab õppija saksa keele A2-taseme eksami (*Abschlusstest zum Sprachkurs*). Seejärel jätkub keeleõpe edasijõudnute kursusel (*Aufbau sprachkurs*, 300 at), mis lõpeb B1-taseme keeleksamiga (*Deutsch-Test für Zuwandere, DTZ*). Eksami ebaõnnestumise korral on õppijal võimalik taotleda täiendavat keeleõpet 300 at mahus. B1-tasemele jõudmine eeldab keeleõpet minimaalselt 600 at mahus.

Saksa keele õppe moodulite süsteem:

0 > A2: baaskeelekursus (sks *Basis Sprachkurs*): õppemaht 300 at

- baasmoodul 1 (*Basis-Modul 1*): 100 at
- baasmoodul 2 (*Basis-Modul 2*): 100 at
- baasmoodul 3 (*Basis-Modul 3*): 100 at

A2 > B1: edasijõudnute kursus (*Aufbausprachkurs*): 300 at

B1-taseme kursusele järgneb kolmemooduline ühiskonnatundmise kursus (sks *Orientierungskurs*, kokku 100 at). Kursuse lõpus sooritab õppija maatundmistesti („Leben in Deutschland“, LiD). Kui õppija on edukalt sooritanud B1-taseme ning maatundmise testi, väljastatakse talle lõimumiskursuse läbimist tõendav tunnistus, mis on paljudes õppeasutustes eeltingimus õpingute alustamiseks või ka tööhõivesse siirdumisel.

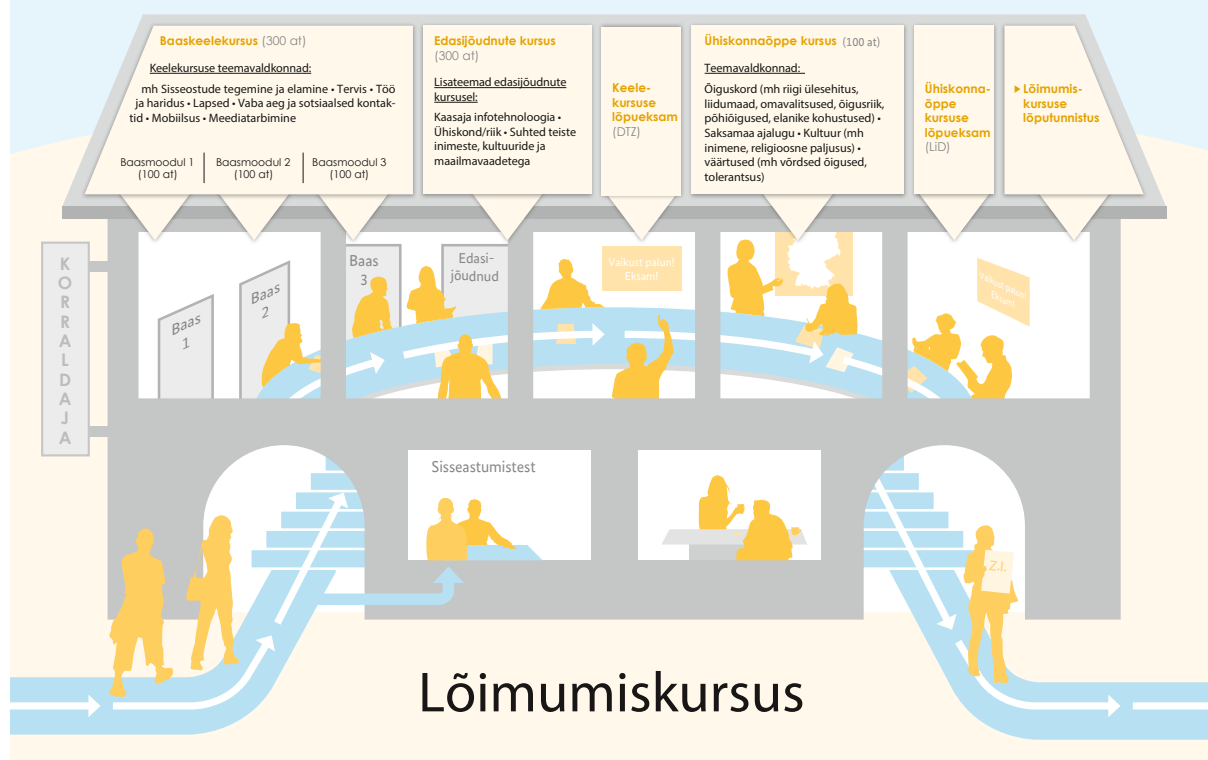
Lisaks on Saksamaal välja töötatud spetsiifilisemad, vajaduspõhised lõimumiskursused eri sihtrühmadele (sks *Spezielle Kursarten*). Kuni 27aastaste koolikohustusliku vanuse ületanud **noorte täiskasvanute** vajadusi silmas pidades on välja töötatud 1000 at mahus keele- ja ühiskonnaõppe (900 at + 100 at) programm (sks *Jugendintegrationskurs*). **Kirjaoskamatutele sisserändajatele** (sks *Alphabeti sierungskurs*) võimaldatakse saksa keele ja ladina kirjasüsteemi õppimist ning ühiskonnaõpet 1300 at mahus. **Naistele suunatud lõimumiskursus** (sks *Frauen integrationskurs*) näeb sihtrühmana sisserändetaustaga naisi, kel on kas kultuurilistel, perekondlikel või religioossetel põhjustel tavakursustel osalemine takistatud. Eraldi sihtrühmana nähakse ka kuni 18aastaste laste vanemaid (sks *Eltern integrationskurs*; mahuliselt 900 + 100 at). Omaette sihtrühmana nähakse ka **teise kirjasüsteemi omandajaid**, st sisserändajaid, kes on küll kirjaliku eneseväljenduse poolest pädevad oma päritolukeeles ning omandanud selles keeles ka hariduse, kuid kes ei tunne ladina kirjasüsteemi. Sellesse rühma kuuluvatele võimaldatakse **saksa keele õppimiseks ja ladina kirjasüsteemi omandamiseks** 1000 at mahus (900 at + 100 at) keele- ja ühiskonnaõpet (sks *Integrationskurs für Zweitschiftlernende*). Samas mahus keele- ja ühiskonnaõpet võimaldatakse ka **erivajadusega õppijale** (sks *Integrationskurs für Menschen mit Beeinträchtigungen*). Kõikide sihtrühmade integratsioonikursused lõpevad kas A2- või B1-taseme keeleeksami ning ühiskondlikke teadmisi mõõtvatest testide sooritamisega. Vajadusel saab taotleda täiendavat keeleõpet kuni 300 tunni mahus. Kõrgeima haridustasemega ja saksa keelt kiiremini õppida soovivad sisserändajad (akadeemiline taust, teadustöötajad) õpivad saksa keelt ja ühiskonnaõpet vastaval **intensiivkursusel** (sks *Intensivkurs*; 400 + 30 at).

Saksa keele õppe lähtekohad ja põhimõtted, õppesisu ja meetodid on määratletud raamõppekavades, mille on välja töötanud Saksamaa Siseministeerium (*Bundesministerium des Innern*, BMI) koostöös rände- ja põgenikeametiga (sks *Bundesamt für Migration und Flüchtlinge*, BAMF) ning saksa keele ja kultuuri õpet arendava Goethe Instituudiga (*Goethe Institut*). Riiklikult vastutab saksa keele ja ühiskonnaõppe korraldamise eest rände- ja põgenikeamet (BAMF), liidumaade lõikes lasub vastutus kohalikel omavalitsustel. Saksa keele kursused toetuvad Euroopa keeleõppe raamdokumendile. Saksa keele õppes on keskmises igapäevasuhtluses vajaliku keelepädevuse omandamine, lõimituna kultuuridevahelise ning suhtlusstrateegilise pädevuse ning maatundmise arendamisega. Eri sihtrühmade keeleõpe tugineb riiklikele raamõppekavadele (vt Goethe 2016).

Bundesamt
für Migration
und Flüchtlinge

Saksamaa Rände- ja Pagulasamet

Joonis 1. Saksamaa mudel (algupärane mudel vt Lisa 3)

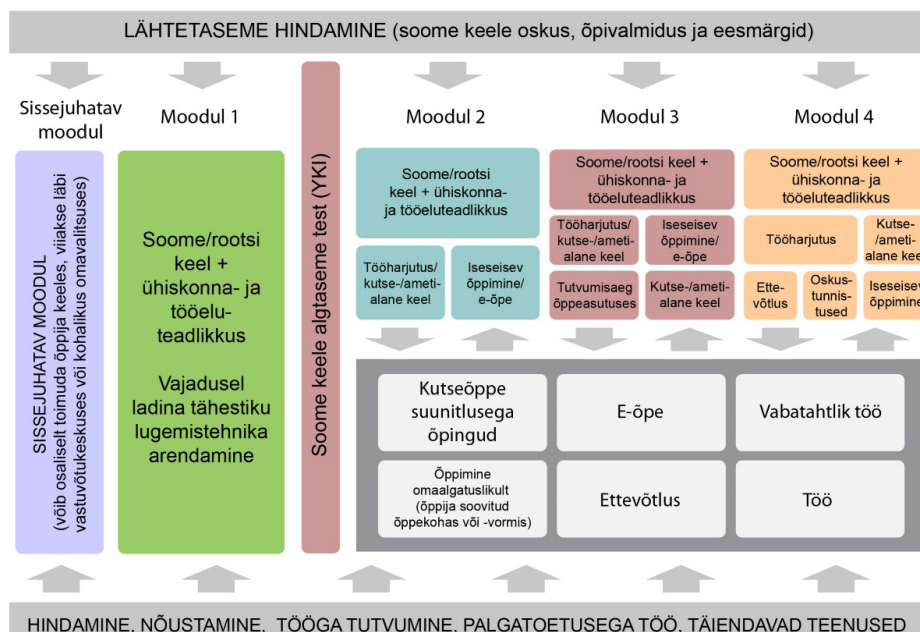
3.2. Soome

Sisserändajate riigikeeleõpe (enamasti õpitakse soome keelt) toimub **kohanemisprogrammi** (sm *valtioon kotoutamishjelma*) raames kohanemiskoolituse ühe osana. Keeleõppe keskmises on suhtluspädevuse kujundamine, mis on omakorda seotud töökeskkonnas ja ühiskonnas vajalike pädevuste arendamisega. Kohanemiskoolituse keeleõppe eesmärk on aidata õppijal saavutada kolme aasta jooksul keeleoskustase B1. Kohanemiskoolituse maksimaalne pikkus on 60 õppenädalat (sm *opintoviikko*, vastab 35 akadeemilise tunni), millest keeleõppe moodustab 30–40 õppenädalat. Valitud õpiteedel ajalise liikumise mahus (nn aeglane, kiire ja põhitee) tähendab see A2.1-taseme saavutamiseks 1120 tundi keeleõpet (aeglane tee), põhiteel sama taseme saavutamiseks kuni 840 tundi (andmed Pertti Pyhtilä suulisest ettekandest TÜ täiendõppeprogrammi jätkukoolitusel „Eesti keele kui teise keele õpetamise arendamine“).

Riigikeele õpe on tasuta, ajalise kestvusega kaks kuni kolm aastat alates isiku riiki saabumisest. Kuna kohanemiskoolituse õppesisu lähtub õppija personaalsetest vajadustest (aluseks isikustatud kohanemiskava), rakendatakse õppetöös erinevaid õppevorme (kontaktõpe, individuaalõpe, e-õpe, praktika, tööharjutamine jne). Kohanemiskoolituse ülesehitust kirjeldab joonis 2 (vt Opetushallitus 2017; eesti

keeles Praakli 2019b). Lisaks on Soomes välja töötatud sisserändajate hariduslikku tausta arvestavad ettevalmistus- ja täienduskoolituste programmid (nt *Baana*, *Polku*), samuti ka eraldi programmid toetamaks sisserändajate õpitee jätkamist gümnaasiumis (programm *LUVA*) ja kutseõppes (programm *VALMA*). Keeleõppe arendamisel on keskses rollis ka täiskasvanute gümnaasiumid (nt *Stadin aikuisopisto*, Helsingi), kes pakuvad eri tasemel, mahus ja ajalises tempos keelekursusi alates ladina kirjasüsteemi õppimisest kuni B2.2-taseme keeleõppeni. Keelekursuste puhul eristatakse aeglase (sm *hidas polku*; A2.2-tasemele jõutakse kolme semestriga) ja kiire tempoga (sm *nopea kurssi*; tase A2.2 saavutatakse semestriga) kursusi, põhiteel (sm *peruspolku*) kestab keeleõpe kaks semestrit. Õppetöö toimub ainult soome keeles, vahendajakeelt kasutamata. Erivajadustega sisserändajate kohanemisteenuseid, sh keeleõpet korraldab ja vahendab tugikeskus *HILMA*. Kuni kolmeaastaste väikelaste lapsehoolduspuhkusel viibivad vanemad saavad soome keelt õppida *KOTIVA*-kursustel, mis võimaldavad eri tasemel keeleõpet (kirjaoskuse arendamisest kuni B1-tasemeni).

Soome keele kursused toetuvad Euroopa keeleõppe raamdokumendile. Eri sihtrühmade keeleõpe tugineb riiklikele õppekavadele (vt Opetushallitus 2012; Opetushallitus 2017).

Joonis 2. Soome mudel (algpärane mudel vt Lisa 4)

3.3. Norra

Norra võimaldab sisserändajatele keele- ja ühiskonnaõpet 600 akadeemilise tunni mahus, millest keeleõpe hõlmab 550, ühiskonnaõpet 50 akadeemilist tundi (lähemalt Thorud 2018: 45–49; „The Act on an introduction programme ...”; vt ka „Norwegian Language Tuition ...”). Keeleõppe sihiks on norra keele oskuse omandamine vähemalt keeleoskustasemel A2. Vajadusel võimaldatakse õppijale lisaks keeleõpet veel kuni 2500 tunni mahus. Alates 2012. aastast on norra keele õpe kohustuslik kõikidele 18–55aastastele sisserändajatele, vanematel kui 55aastastel on õppes osalemine vabatahtlik. Programm seab sihiks arendada ja kujundada alusteadmisi norra keele ja ühiskonna kohta, valmistada isikut ette ühiskonnaga kohanemisel, aidata teda õpingute alustamisel või jätkamisel või tööhõivesse siirdumisel. Programmis osalemist suunatakse ja juhendatakse isikupõhiselt, koostatakse personaalne kohanemiskava. Kohanemisteenuste, sh keeleõppe korraldamisel lasub põhivastutus kohalikul omavalitsusel. Norra keele ja ühiskonnaõpet toimub vastava kohanemisprogrammi raames.

4. Täiskasvanute eesti keele õppe korralduse probleeme

Täiskasvanute eesti keele õppe korralduse probleeme on eri uuringuis põhjalikult lahatud (Kallaste jt 2018; Civitta 2019; Riigikontroll 2019 jne). Võttes lühidalt kokku neis järeldatu, koolitajate ja korraldajatega toimunud seminaril („Täiskasvanud uussisserändajate eesti keele õppe sisu ja vorm”, 30.01.2020, TÜ) arutletu, eelnevalt kirjeldatud Soome, Saksamaa ja Norra riigikeele õppe mudelid ning RITA lõimumispaketis esitatud ühiskonna kultuurilise lõimumise väljakutsed, toome **alljärgnevalt välja olulisimad probleemid õppe korralduse, õppija toetamise ja õppija tõhusama keeleomandamise vaatepunktist**. Seega ei keskendu me alapeatükis õppe sisule, materjalidele ega meetoditele, vaid vaatame eesti keele õpet pisut kaugemalt, et anda sisend eesti keele õpiteede mudelile ja poliitikasoovitustele.

1. Vastutuse hajumine valdkonna arendamise eest ning selge vastutaja puudumine.

Arendaja, vastutaja ja koordineerija puudumine takistab täiskasvanute eesti keele õppe tõhusat korraldust ja arendamist, mõtestamist ning sihiseadmist. Keeleõppe praegune korraldus on fragmenteerunud, kuulub eri sihtrühmade lõikes vähemalt viie ministeeriumi haldusalasse (HTM, KuM, SoM, SiM, JuM). Erinevad institutsioonid tegelevad erinevate sihtrühmadega, iga rühma jaoks on erinevad õpiteed (mille tingivad rahastaja ja rahastus), mis omavahel ei ühildu, raskendades muuhulgas õppijate omavahelist sotsialiseerumist. Keeleõppijatele suunatud tegevused on osaliselt kattuvad, osalt sihtrühmapõhised. Teisalt pole põhjust öelda, et mõni sihtrühm oleks keeleõppes täielikult kõrvale jäänud.

2. Täiskasvanud uussisserändajate riiklikult toetatud eesti keele õppe ebapiisav maht.

Kui võrrelda täiskasvanud uussisserändajatele riigi poolt võimaldatud tasuta keeleõpet Eestis ja mujal, näeme, et Eesti riik toetab taolist õpet kordades lühemas mahus kui näiteks Soome, Saksamaa ja Norra. Praegune ca 300 tunni mahuline keeleõpe ei aita keelt nulltasemelt õppima asunud täiskasvanut reeglina üle suhtlusläve.

3. Keeleõppe rahastamise hanke- ja projektipõhisus.

Olukorras, kus enamik keelekursustest rahastatakse Euroopa Liidu vahenditest, muudab keeleõppe korraldamise keeruliseks hanke- ja projektipõhisus. Sõltuvus välisrahastusest ei võimalda õppe korraldajail seada pikemaajalisi sihte keeleõppe tõhusamaks korraldamiseks ning õpet toetavate tegevuste elluviimiseks. Ühtlasi võib see negatiivset mõju avaldada keeleõppe kvaliteedile, kuna hanke võitmisel on sageli määravaim kriteerium teenusepakkuja madalaim hind. Pädevate õpetajate vähesus.

Koolituste projektipõhisus ei taga koolitajatele stabiilset töökoormust (eesti keele õpetaja töötab sageli mitme korraldaja juures, töösuhteid reguleerivad käsunduslepingud jne), mis mõjub negatiivselt õpetajate kutsekindlusele. Keelekursused konkureerivad pädevate õpetajate pärast üldhariduskoolidega.

4. Keeleõppe katkestamine õppijast tulenevatel asjaoludel (ajapuudus, töökoormus, motivatsioon jne).

Tasuta keeleõppe olukorras on korraldajate hinnangul üks põhiprobleeme kursuste katkestamine. Seega vajab laiemat arutelu õppijate omavastutuse ning õpimotivatsiooni küsimus (iga katkestatud kursus tähendab kelleltki keeleõppe võimaluse äravõtmist). Katkestamise korral ei pruugi õppija leida tervikliku õpitee puudumise tõttu teavet ka muude kursuste kohta.

5. Eesti keele kasutusvõimaluste vähesus või puudumine keeletundide väliselt.

Kohati pärsib keeleõppe motivatsiooni, aga ka keeleõppe arengut asjaolu, et õpitu aktiivseks rakendamiseks on autentses keelekeskkonnas mitmeid takistusi. Klassiruumis toimuv keeleõpe on toetavale õpikeskkonnale vaatamata stimuleeritud ning eesmärgipäraselt konstrueeritud, argielusituatsioonidest lahknev suhtlusolukord. Kasutuspõhist keeleõpet ei toeta alati ka töökeskkond ega sageli ka muud kokkupuuted kohaliku eestikeelse elanikkonnaga, kus keelt emakeelena kõneleja võib suhtluskeelena (viisakusest, mugavusest) eelistada näiteks inglise keelt.

6. Mitmekeelset ja -kultuurilist ühiskonda nähakse kohati probleemina, aga mitte väärtusena.

Eesti keele õppe ja lõimumise motivatsiooni võib pärssida ühiskonnas kohati levinud võõravaenulik suhtumine, mis muudab eestluse „suletud klubiks“ (lähemalt Raud 2019). Selline suhtumine ei toeta eri kultuurilise päritoluga inimeste sotsiaalse suhtluse ja koostöö vorme, mis on vajalikud suhtlusvõimaluste tekkeks ning kogukondliku võrgustiku loomiseks.

7. Lahendamist vajavad ka kommunikatsioonitegevused: tihtipeale ei olda ka korraldajate lõikes üksteise tegevustest teadlikud. Puudub ühine kohanemisalane infoportaal.

Olemasolevad infokanalid (veebilehed, paberkandjal teavituspõhised materjalid) ei edasta sihtrühmale vajalikku teavet üheselt mõistetaval viisil või kasutavad vahendeid, milleks sihtrühmal ei pruugi olla juurdepääsu või kasutamispädevust (nt digivahendid ning digikirjaoskuse valdamine). Tihtipeale on probleemiks ka teavituskanalite või dokumentatsiooni bürookraatlik keelekasutus, mis ei pruugi avada keelekursuste sisu, tegevusi ja õpitulemusi. Euroopa keeleõppe raamdokumendi keeleoskustasemetest lähtuvad keelekursuste kirjeldused võivad olla lugejale raskesti mõistetavad ega anna vajalikku teavet keelekursuste sisu ning saavutatavate pädevuste kohta.

5. Täiskasvanud uussisserändajate eesti keele õpiteede mudel REDEL

REDEL on kohanemis- ja keeleõppeteenuseid pakkuvaid institutsioone koondav ja ühendav võrgustik-mudel. Kohalike omavalitsuste, nõustamiskeskuste ning keeleõppeasutuste koostööl põhineva mudeli eesmärk on toetada täiskasvanud uussisserändajat kohanemisel, kodunemisel ning kogukonnastumisel. Kohanemis- ja keeleõppeteenuste ning teenusepakkujate paljususe olukorras lihtsustab see eri teenustest ülevaate saamist, annab ülevaate tegevustevahelistest seostest ja üleminekutest ning võiks vähendada killustatust. Eesti keele suhtlusoskuse kujunemise osas seab REDEL eesmärgiks tõhusta nõustamissüsteemi kaudu toetada keeleõppija jõudmist keeleoskustasemele B1.1, mis on riiklikult toetatud tavapraktika mitmetes maades (vt teemalehe 3. peatükk). B1-tasemel eesti keele kõneleja on iseseisev keelekasutaja, kes tuleb suhtlustegevustes toime igapäevaelus korduvate eesti keelt nõudvate suhtlusolukordadega, sh avalikus sfääris. Keeleõppesse algteadmisteta (st nulltase) sisenev õppija vajab B1.1-tasemele jõudmiseks ca 840 akadeemilise tunni mahus keeleõpet (vt arvutuskäik lk 19 ja REDELi mudel).

Mudel on mõeldud eelkõige täiskasvanud uussisserändajate kohanemise toetamiseks, kuid on kohandatud ka vähelõimunud elanike keeleliste ja kultuuriliste teadmiste ning oskuste arendamiseks, et aidata kaasa nende positsiooni parandamisele ühiskonnas (haridusvõimalused, tööhõive, eneseteostus jne).

REDEL põhineb osalt olemasoleval kohanemis- ja keeleõppe tugisüsteemil (vt TEKK), mida täiendab kohanemisalase nõustamisstruktuuri väljatöötamine regiooniti (Tallinn, Tartu, Narva, sisserände kasvu suurenemisel ka Pärnu). Mudelit võib visualiseerida astmetena (vrd redeli metafoor), millel paiknevad tegevused ja teenused toetavad õppija liikumist ja edenemist õppija eesti keele oskuse lähtetaset, soove, vajadusi ja eesmärke arvestaval õpiteel. Sisserändajatele suunatud kohanemis- ja keeleõppetegevused paigutuvad kolmele tasandile:

- saabumine/vastuvõtt
- kohanemisenõustamine
- keeleõpe

Kohanemisel on võtmetähtsus isikut vahetult ümbritseval keskkonnal. Isiku elukohana on just kohalik omavalitsus esimene värav uude ühiskonda sisenemisel. Seega näeb mudel kohanemist toetavate teenuste korraldamisel senisest kesksemat rolli kohalikul omavalitsusel. Ennekõike tähendab see toimivate kohanemisteenuste, kohanemisenõustamisteenuse ning teenust toetava teavituskeskonna (e-platvormi) väljatöötamist kas kohaliku omavalitsusüksuse tasandil või regionaalsete nõustamiskeskuste näol. Rahvusvahelistele praktikatele tuginevalt tasuks kaaluda kohalike/regionaalsete kohanemiskavade koostamist. Vastav tegevuskava on keskne vahend kohanemise ning kohanemisalase koostöö edendamiseks, seotuna teiste kohaliku juhtimistasandi strateegiliste alusdokumentide ning neis kavandatud tegevustega.

Regionaalne nõustamiskeskus. Kohalike omavalitsuste toetajana kohanemis- ja lõimumisküsimustes näeb mudel **kohalike/regionaalsete nõustamiskeskuste** (Tartu, Tallinn, Narva, Pärnu) süsteemi väljatöötamist. Mitmetes keskustes on vastavad info- ja teenuskeskused juba olemas (nt Tartus Tartu Welcome Center, Narva ja Tallinna eesti keele maja), pigem eeldab mudel üheskoos valdkonna asjatundjatega praeguste struktuuride ja teenuste mõningast ümberkorraldamist (olemasoleva süsteemi täiustamist/laiendamist), pakutavate teenuste sisu, mahus ja rahastuses kokkuleppimist, nõustamisstruktuuri väljatöötamist (nõustamise sisu, vormid, töökorraldus), keskustes töötavate spetsialistide (kohanemisenõustajate) ülesannetes, pädevustes ja ettevalmistuses kokkuleppimist, nõustajate esma- ja täiendkoolitussüsteemi väljatöötamist, kohanemisenõustajate koolitamist.

Kohanemisenõustaja on vastava koolituse läbinud spetsialist, kes on pädev nõustama sisserändajat kohanemis- ja keeleõppealastes esmastes küsimustes, sh igapäevaelu korraldamisel. Kohanemisenõustaja

nõustab sisserrändajaid kõigis kohanemist (karjäärivõimalused, haridus ja tööturg), sh keeleõpet puudutavates küsimustes. Vastava ettevalmistuse saanud kohanemisenõustaja **kaardistab** suulise vestluse käigus (näost näkku, veebis) isiku vajadused, soovid ja eesmärgid, **edastab** ja vahendab teavet eesti keele kursuste ning muude keeleõppevõimaluste (keele- ja kultuurikümbelus, haridus- ja harrastustegevused, kultuuriüritused, kogukondlikud tegevused) ja kohanemist toetavate tugiteenuste kohta, aitab **kavandada** eesti keele õpiteed (leida keeleõppesse sisenemiseks sobilikumad väravad, vt 1, 2 või 3), vajadusel aitab koostada individuaalse kohanemisplaani. Kohanemisenõustaja edastab teavet kohaliku omavalitsuse sotsiaaltoetuste ja sotsiaal- ning tugiteenuste kohta, nõustab ja juhendab e-teenuste kasutamise vallas (riiklikud ja kohaliku omavalitsuse teenused, Eesti digilahendused jt), esmaste lävepakuteenuste taotlemise osas (isikukoodi taotlemine, elukoha registreerimine, lasteaia- ja/või koolikoha taotlemine, ravikindlustus, perearstiteenused), vajadusel pakub ka muid nõustamisteenusid (nt karjäärinõustamine).

5.1. REDELi mudeli eesti keele õpiteed

REDEL seab uussisserrändajate eesti keele õppes eesmärgiks kõikidele eesti keele õppes huvitatud isikutele riiklikult rahastatud keeleõppe võimaldamist kuni keeleoskustasemeni B1.1. Keeleõppe ajamahu mõistes tähendab see riiklikult toetatud õppemahu suurendamist minimaalselt ca 840 akadeemilise tunni, sh õpet toetavaid tegevusi (iseseisev õpe, keele- ja kultuurikümbelus, kogukondlikud tegevused jne). Sisserrändajate keeleoskuse toetamine tasemeni B1.1 aitab kõnelejal jõuda iseseisva keelekasutaja tasemele. Lähtuvalt „**Avalike teenistujate, töötajate ning füüsilisest isikust ettevõtjate eesti keele oskuse ja kasutamise nõuetest**“ ning kutsestandardites esitatud keeleoskuse nõuetest on vähegi mitmekesisemate teenistuskohustuste või tööülesannete täitmisel nõutav vähemalt B1-tasemel keeleoskus. B1-tasemel keeleoskus on nõutav ka pikaajalise elamisloa (VMS, § 233) ning Eesti kodakondsuse taotlemisel (KodS, §8).

REDEL näeb eesti keele õpet kolmetasemelisena. Keeleõppesse sisenemine toimub õppija keeleoskustasemest lähtuvalt **kolme värava** kaudu:

Värv 1: keeleoskustase 0→A1 (120 at)

Värv 2: keeleoskustase A1→A2 (240 at)

Värv 3: keeleoskustase A2→B1.1 (480 at)

Seega vajab eesti keelt õppima asuv õppija nulltasemelt B1.1-tasemele jõudmiseks ca 840 akadeemilist tundi keeleõpet, mis hõlmab kontaktõppe kõrval ka muid keeleõppe vorme.

REDELi mudeli märksõnad keeleõppe korraldamises on **koordineeritud tugisüsteem, personaliseeritus ja paindlikkus**. Mudel eristab **kiiret õpiteed** ehk **eesti keele intensiivõpet, põhiteed** ning **aeglast teed**, pakkudes paindlikke lahendusi nii õppevormide, õppemahtude kui ka ajalise tempo osas, et võimaldada õpiteel liikumist õppijale sobilikus tempos ning tagada õpiteel sujuvam ja katkestusteta edasiliikumine omandatud keeleoskustasemelt järgmisele. Eri liikumiskiirusega kursused peaksid kaasa aitama sellele, et keeleõppijal oleks võimalik keeleõppega igal hetkel liituda ning keeleõppesse sisenemine toimuks õppija soovide ja teadmiste kohaselt. Tõhusa kohanemisenõustamisteenuse toel võiks see olla saavutatav. Keeleõppemoodulite detailsem ülesehitus tuleks välja töötada koostöös avaliku, era- ja kolmanda sektori keeleõppekorraldajatega.

Eesti keele kursuste disainimisel soovime kaaluda kitsamate alltasemete kursuste kavandamist (nt 0→A1.1, A1.1→A1.2 jne). Vahetasemeti liikumine annab õppijale selgema ülevaate keeleoskuse edenemise, omandatud pädevuste ning õppija paiknemise kohta keeleoskustasemete skaalal, teisalt lisab keeleõppesse paindlikkust. Keelekursuste liigendamine nn keeleampsudeks võimaldab õppijal

selgemini näha edusamme, kursuse katkestamise korral võimaldab keeleõppega jätkata õppija oskuste ja teadmiste paremini vastavalt positsioonilt. Lühema kestvusega keelekursuste lisandumine võib toimida keeleõpet tõhustava vahendina, andes õppijale võimaluse liikuda õpiteel talle sobivas tempos. Kitsamate alltasemetes sisseviimine ühtlustaks õppijate lähteasukohti kursustel. Samuti madaldab see keeleõppesse tagasipöördumise künnist õppuritel, kel on eesti keele omandamine ühel või teisel põhjusel katkenud, võimaldades õpingutesse taaslülitumist õppijasõbralikumal ning õppija keeleoskust paremini toetaval viisil. Kaaluda tasub ka ajaliselt lühema kestvusega kursuste (8–10 nädalat tavapärase 15–16 õppenädala kõrval), aga ka **eel-A1-taseme** (nn *survival-course*) **kursuste ellukutumist**. Eel-A1- kursusel saab kõneleja esmase ettekujutuse eesti keele kohta, loob isikliku kontakti keeleruumiga ning ületab lävepaku keeleõppesse sisenemiseks. Isegi kui õppija eesmärk pole eesti keele oskuse võimalikult mitmekülgne arendamine, annab see õppijale mingisugusegi teabe keele ja kõneleja kohta. Täiskasvanu õpib keeli erinevatel eesmärkidel, kõikide õppijate jaoks pole oluline keeleoskuse arendamine B1- või kõrgemale tasemele ega ka tasemeeksamite sooritamine, küll aga keeleõpe n-õ väikeste keeleampsudena, mis on igal juhul olulised ühiskonnaga silla loomiseks. Oluline on keeleõpet vaadata ka inglise keele hegemoonia aspektist: mida rohkem toetada eesti keele õpet, seda enam toetatakse eesti keele kasutamise võimalusi inglise keele asemel.

Mudel eristab keeleõppes kolme peamist õppevormi:

- **Kontaktõpe** (ingl *contact learning*) on õpetaja juhendamisel ja õppekava alusel korraldatud auditoorne õpe. Teisalt tuleks ka kontaktõppe puhul kaaluda eri õppetegevuste vorme, kus osa õppetegevustest toimub väljaspool klassiruumi (nt 20–25% kontaktõppe mahust), autentses keele- ja kultuurikeskkonnas, nt kogukondliku õppe eri tegevuste vormis.
- **Kogukondlik õpe** (ingl *community-based, collective learning*) on mitteformaalne keeleõpe, üks kasutusjuhise koosõppe vorme, mille keskmes on erinevad keele- ja kultuurikümblustegevused (keelekohvikud, eesti keele ja kultuuri tundmise klubid, lauamänguõhtud, keelekohtingud, keelesõbrad, keelerulett jne). Keeleõppe üks eesmärke keeleliste oskuste ja teadmiste arendamise kõrval on Eesti kultuuri ja maa tundmaõppimine, suhtluskeele praktiseerimine, kultuurisündmustest osavõtt, kultuuridevahelise suhtluse arendamine, võrgustumine ning ühistegevuste ja kontaktiloome kaudu kogukondadega liitumine.
- **Iseseisev keeleõpe, sh e-õpe**: õppija enese plaanitud ja iseseisvalt toimuv keeleõpe, mida toetavad tehnoloogilised lahendused (nt digiõpivara, digikeskkonnad). Teisalt on senine arusaam e-õppes seoses COVID-19 puhanguga muutunud, st ka e-õpe ning keelekohvikud võivad toimuda veebipõhise kontaktõppe vormis.

REDELi mudelis on eesti keele õpe igal keeleoskustasemel seotud formaalõppeväliste tegevustega, põimituna kogukondliku (erinevad keele- ja kultuurikümblustegevused) ning iseseisva keeleõppega.

Keeleõppijat toetavad igal tasandil keeleõppija toetusisikud, vabatahtlikest **keelelootsid**. **Keeleloots** on keeleõppija saatja/kaaslane väljaspool formaalset keeleõpet, keeleõppija ühendussild kogukondade ja ühiskonnaga. Loots toetab keeleõppijat igapäevaküsimustes (nt orienteerumine uues keskkonnas ja selle tundmaõppimine, keeleõpe, sotsiaalsed tegevused, digitaalne asjaajamine, kultuuriküsimused jne). Koostöös kohanemis- ja keeleteenuste pakkujatega tuleb ühiselt sõnastada keelelootside ülesanded, kirjeldada nende pädevused ja oskused ning viia läbi vastavad koolitused.

6. Peamised soovitus edasisteks sammudeks

1. SOOVITUS: töötada välja ja viia ellu täiskasvanud uussisserändajate eesti keele õppe terviklahendus.

Erinevalt paljudest teistest riikidest pole Eestis välja töötatud ühtseid eesti keele õppekavu (vrd nt Saksamaa, Soome, Norra) täiskasvanud uussisserändajate keeleõppeks ega kokku lepitud Eesti konteksti arvestavaid eesti keele õppe korraldamise lähtekohti. Teeme ettepaneku kaaluda sellele sihtrühmale eesti keele õppe ühtsete lähtekohtade sõnastamist praegust konteksti arvestavalt. Ettepanek tähendab seda, et lepitakse kokku, kuidas korraldada täiskasvanud uussisserändajate eesti keele õpe, mis on selle sisu ja vahendid, kuidas kindlustada ressursside (nii rahaliste kui ka inimressursside) kestlikkus, ning tagatakse riiklikult selle kokkuleppe elluviimine. Ühtlasi tuleb töötada välja vastav kommunikatsioonistrateegia.

2. SOOVITUS: võimaldada tasuta eesti keele õpe tasemeni B1.1. kõigile keeleõppest huvitatud täiskasvanud uussisserändajatele, olenemata rändepõhjustest või riigis viibitud ajast. Keeleõppe korralduse mõttes tähendab see riiklikult toetatud õppemahu suurenemist minimaalselt ca 840 tunnini, sh kontakt-, kogukondlik ja iseseisev õpe.

B1-tasemel keeleoskus on nõutav pikaajalise elamisloa (VMS, § 233) ning Eesti kodakondsuse taotlemisel (KodS, §8), samuti paljudes ametites. Lähtuvalt „Avalike teenistujate, töötajate ning füüsilisest isikust ettevõtjate eesti keele oskuse ja kasutamise nõuetest“ ning kutsestandardites esitatud keeleoskuse nõuetest on vähegi mitmekesisemate teenistuskohustuste või tööülesannete täitmisel nõutav vähemalt B1-tasemel keeleoskus.

3. SOOVITUS: võimaldada õppijale eesti keele õpet mõistliku aja jooksul, kui keeleõppeks on soov tekkinud.

Keeleõpe ei pea tingimata algama kohanemise algfaasis, kuigi on üks kohanemist toetavaid tugi-tegevusi. Kuigi uussisserändajate all mõistetakse Eestis kuni viis aastat seaduslikult viibinud isikuid, on keeleõppest huvitatuid ka nimetatud perioodist Eestis kauem elanud elanike seas, kel pole varasemalt olnud vajadust, vahendeid või ka infot keeleõppesse astumiseks või õppe kohta. Ka võib otsus Eestisse pikemaks ajaks jääda ja keelt õppida olla tekkinud alles pärast seda, kui isik on mõnda aega Eestis elanud, õppinud ja/või töötanud.

4. SOOVITUS: laiendada ja mitmekesistada algtaseme (eel-A1, A1, A2) kursuste kättesaadavust.

Eriti suur on vajadus ajaliselt lühema kestvusega (kuni 10 nädalat tavapärase 15–16 õppenädala kõrval) kursuste järele. Eelkõige tuleks eesti keele kursuste struktureerimisel kavandada senisest rohkem kitsamate alltasemetega kursusi (nt 0→A1.1, A1.1→A1.2 jne), ühtlustades ka nende kursuste õppesisu. Vahetasemeti liikumine annab õppijale selgema orientiiri keeleoskuse edenemise, omandatud pädevuste ja enda paiknemise kohta keeleoskuse skaalal ning lisab keeleõppesse paindlikkust. **Keelekursuste liigendamine nn keeleampsudeks võimaldab õppijal selgemini näha oma edusamme, kursuse katkestamise korral võimaldab keeleõppega jätkata või õpinguid taas alustada oskustele ja teadmistele paremini vastavalt lähteolukohalt.** Selline vahetasemeti liikumine näitab õppijale lühema aja jooksul väiksemate etappide kaupa tema edusamme ning võib vähendada motivatsioonilangust ja katkestamist. Samuti madaldab see keeleõppesse tagasipöördumise künnist neil, kel on eesti keele omandamine ühel või teisel põhjusel katkenud, võimaldades õpingutesse lülitumist õppijasõbralikumal ning keeleoskuse kujunemist tõhustamalt toetaval viisil.

5. SOOVITUS: toetada eesti keele õppimist töökeskkonnas.

Lua koostöös Töötukassa ja Eesti Tööandjate Keskliidu, koolitusasutuste, kutseõppeasutuste ning ettevõtjatega toetussüsteemid ettevõtetele sisserrändajate keeleõppe toetamiseks.

6. SOOVITUS: pöörata keeleõppes suuremat tähelepanu sotsiolingvistilist ja pragmaatilist pädevust arendavate oskuste ja teadmiste kujundamisele (nt eesti keele kõnelejad suhtlejatena, töökultuur, sinatamine ja teietamine jne).

Digipädevuste arendamisel pöörata tähelepanu eestikeelse veebisuhtluse keelele.

7. SOOVITUS: kasvatada Eesti elanike teadlikkust ja positiivseid hoiakuid mitmekeelse ja -kultuurilise ühiskonna suhtes ning toetada eri kultuuritaustaga Eesti elanike ühistegevuste vorme.

8. SOOVITUS: toetada sisserrändajate omakultuuri ja keele arendamist ning väärtustamist.

Sisserrändajaid kui asjatundjaid tuleks kaasata teavitus-, õppe- ja kogukonnatöösse ning kohanemise- ja lõimumistegevuste kavandamisse.

9. SOOVITUS: arendada ja käivitada täiskasvanud uussisserrändajate õpetajate, keelenõustajate ja vabatahtlike keelelootside koolitusprogrammid.

10. SOOVITUS: töötada välja keskne, kolmkeelne (eesti, vene, inglise) teavitus- ja kohanemisteenuste portaal.

Portaal oleks ühtlasi keskne keelekursustest teavitamise, vahendamise ja e-keeleõppe keskkond. Tõhustada tuleb kommunikatsioonitegevusi ning tõsta teadlikkust kohanemisküsimustes.

7. Tagasiside õpiteede mudelile ja soovitudele

Täiskasvanud uussisserrändajate eesti keele õpiteede mudeli ja poliitikasoovituste koostamisel on autorid kogunud ja analüüsinud tagasisidet valdkonna poliitikakujundamise eest vastutavate ministeeriumide esindajatelt, aga ka õppe korraldajatelt ning elluviijatelt, st õpetajatelt (vt teemapeatüki sissejuhatus). Suurima tagasisidestajate sihtrühma moodustavad keelefirmade eesti keele õpetajad, kes puutuvad oma igapäevatoos kokku nii vähelõimunud püsielanike kui ka uussisserrändajatega.

Mudeli tugevuste ja võimalustena nähakse terviklahenduse selget struktuuri, võimalusi keeleõppe korralduse killustatuse vähendamiseks ning valdkonna tõhusamat koordineerimist. Terviklahenduse ühe vajaliku komponendina nähakse kohanemiseõppesüsteemi väljatöötamist, mis võimaldab lõimida keeleõppe alast infot ja soovitusi laiemasse kohanemise toetamise konteksti. Senise kohanemistoe ja keeleõppe korralduse näol on riigis olemas teatav alusvundament, mis on abiks REDELI mudeli rakendamisel, aga ka ühtse infoportaali väljaarendamisel.

Mudeli rakendamine eeldab ministeeriumide- ja asutustevahelist toimivat koostööd. Senist avaliku halduse ja administreerimise fragmenteeritust arvestades võib see probleemiks osutuda, kuid teisalt pakkuda võimalusi toimiva koostöö ellukutsumiseks. Väärtuslikuks peetakse ka seda, et mudel hõlmab keeleõppe kõrval kultuuri, ühiskonda ja töökeskkonda, mis loob vajaliku lõimituse.

Mudel paigutab keeleõppe (ja ka lõimumisprotsessi tervikuna) ajaskaalale, mis aitab keeleõpet ja tugitegevusi eesmärgipärasemalt kavandada. Kuigi REDEL on mõeldud täiskasvanud uussisserändajatele, nähakse mudeli väärtust selle laiemas rakendamises, mis võimaldab kaasata kõiki keeleõppest huvitatud isikuid, olenemata rändepõhjustest või riigis viibitud ajast.

Mudeli nõrkustena ja väliskeskkonnas peituvate riskidena nähakse võimaliku ohuna riigi ja ühiskonna valmisoleku puudumist senise olukorra muutmiseks. On tõsi, et mudeli rakendamine nõuab senisest enam rahalisi ressursse – tõhus lõimumine ning edukas tööturule sisenemine eeldab senisest oluliselt intensiivsemat ja mahukat keele- ja ühiskonnaõpet ning pädevat inimressurssi (õpetajad ja nõustajad). Kuna samal ajal jätkub vähelõimunud täiskasvanud püsielanike õpetamine, võib jääda vajaka nii pädevatest õpetajatest kui ka nõustajatest, aga ka nende senise erialase ettevalmistuse ajakohasusest ja sobitumisest uude olukorda. Ka õppe korraldamise ja läbiviimise hanke- ja projektipõhisuse jätkumine ei pruugi tagada stabiilsust ja võib pärssida õpetajate kutsekindlust. Samuti nõuab ressursse ja tähelepanu info kättesaadavuse tagamine kogu sihtgrupile.

Keeleõppe tõhusust, sh õppija motivatsiooni negatiivselt mõjutava tegurina nimetatakse eesti keelt emakeelena kõnelejate vähest valmisolekut keeleõppija toetamiseks: valmiduse puudumist eesti keeles suhelda, vähest kokkupuudet eesti keele võõrkeelena keelekujudega, negatiivseid hoiakuid ja sallivusküsimusi.

Võimaliku ohukohana nimetati koostöösuutlikkust eri osapoolte vahel (riik, kohalik omavalitsus ning eraettevõtjad).

Keelelootside ehk vabatahtlike keelesõprade-tugiisikute tähendus ja funktsioonid vajavad sügavamalt mõtestamist, nende roll, oskused ja teadmised selgemat määratlemist.

Poliitikasoovitustele saadud tagasisides on eriti vajalikena esile tõstetud soovitused 1–5. Terviklahendusega soovitatakse siduda uussisserände taustaga laste, st nooremate kui 18aastaste õpiteed. Mõistagi on see üldharidusvaldkonna üks olulisi küsimusi, kuid siinse mudeli ning poliitikasoovituste tähelepanu lasub täiskasvanute õppel ja lõimimisel.

Oluliseks peetakse õpetajate koolitamist, asjakohaste õppematerjalide koostamist ja kättesaadavust, usaldusväärsete testimiskeskondade loomist ning info kättesaadavust. Soovitustele positiivse hinnangu andjate seas on teisalt kahtlusi, kas riigil jätkub ressursse vajalike tegevuste elluviimiseks, sh pädevate õpetajate näol, keda napib juba praegu. REDELi varasemast oluliselt mahukam keeleõppe eeldab ju suuremat inimressurssi. Küsimus on, kuidas praegust ja tulevast õpetajatepõuda lahendada.

Teiste riikide praktikatele tuginevalt näeb mudel ette riiklikult rahastatud keeleõpet iseseisva keelekasutaja (B1) tasemele jõudmiseks. Tagasiside sellele ettepanekule on saanud positiivset vastukaja. Teisalt on avaldatud arvamust, et õppija vastutuse suurendamiseks peaks õpe olema tasuline. Ühe ettepanekuna nähakse senise praktika toimimist, kus riik hüvitab õppijale keeleõppekulud kursuse eduka läbimise järgselt.

Õpetajate arvates on vajalik laiendada ja mitmekesistada algtaseme (eel-A1, A1, A2) kursuste kättesaadavust, sh ka B1-taseme kursuste liigendamist alltasemeti. Eriti tõstetakse esile vajadust tõhustada keeleõpet töökeskkonnas ning tehakse mitmeid ettepanekuid töökohapõhise keeleõppe korraldamiseks (nt mentor- ja mobiilsete õpetajate süsteemi väljatöötamine, töötaja ja tööandja motiveerimisvõimalused jms).

Poliitikasoovitustest tekitasid enim küsimusi ja kahtlusi soovitused 6–8.

Kui REDELi soovitused pööravad keeleõppes tähelepanu sotsiolingvistiliste ja pragmaatiliste pädevuste arendamisele, siis õpetajad rõhutasid eelkõige kirjakeele ning kirjalike registrite õpetamise olulisust. Kuigi sisserändajate oma emakeele arendamist peetakse oluliseks ja rõhutatakse sellekohaste tegevuste vajadust, ning olulisena nähakse ka eesti keele kõnelejade teavitamist Eesti mitmekeelsusest juba üldhariduskoolides, seadsid mitmed tagasisidestajad nimetatud tegevuste prioriteetsuse ja vajalikkuse kahtluse alla.

Eesti elanike teadlikkuse ja positiivsete hoiakute kujundamist mitmekeelse ja -kultuurilise ühiskonna teemadel peetakse oluliseks, kuigi ka siin tekkis mitmeid küsimusi. Teisalt mõistetakse vajadust kasvatada elanikkonna teadlikkust (soovitus 7), sest „muidu midagi ei muutugi, kui teadlikkus on madal“. Teadlikkuse suurendamisel on olulisel kohal kommunikatsioon, mida võiks vaadelda veelgi laiemas kontekstis kui soovitus 10 esitatud ettepanekuna (teavitus- ja kohanemisteenuste portaali välja-töötamine). Teavitustegevustes rõhutati eesti, vene ja inglise keele kõrval muudes keeltes (näiteks araabia) teavitamise vajalikkust.

Ka sisserändajate omakultuuri ja keele arendamise toetamine tekitas poolt- ja vastuväiteid: kas jätkub ressursi ja kas olulisim pole siiski eesti keele ja kultuuriga tutvumine? Siiski peeti soovitus meetmena oluliseks, kuna võimaldab uussisserändajate kaasamist eri lõimumis- ja muudesse tegevustesse.

KASUTATUD KIRJANDUS

Anniste, Kristi 2018. Rändetrendid maailmas, Euroopas ja Eestis. RITA-ränne projekt 2018. http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2018/02/rita_ranne.pdf (27. V 2020).

BAANA = Maahanmuuttajille suunnatut koulutukset. <https://www.hel.fi/ammattillinen/fi/koulutukset/koulutukset-maahanmuuttajille/> (27. V 2020).

CEFR 2001 = Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching and assessment. Council of Europe 2001. <https://rm.coe.int/1680459f97> (27. V 2020).

CEFR 2020 = Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment. Companion volume. Language Policy Programme Education Policy Division Education Department Council of Europe. <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4> (27. V 2020).

Cambridge Assessment English = <https://www.cambridgeenglish.org/exams-and-tests/cefr/> (28. XI 2020).

Civitta 2019 = Siseministeeriumi ja Kultuuriministeeriumi ESFi kohanemis- ja lõimumismeetme raken-damise vahehindamine perioodil 2014–2018. Lõpparuanne. https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/esf_kohanemis-ja_loimumismeetme_vahehindamine_-_lopparuanne_.pdf (27. V 2020).

Ehala, Martin; Koreinik, Kadri 2016. Eesti keele oskus ja kasutus teise keelena. Lisandusi rahvaloendu-se andmetele. – Keel ja Kirjandus nr 12, lk 916–928.

EKR 2007 = Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium. https://www.hm.ee/sites/default/files/euroopa_keelee6ppe_raamdokument.pdf (27. V 2020).

Goethe 2016 = Rahmencurriculum für Integrationskurse Deutsch als Zweitsprache. Bundesministerium des Innern. Bundesamt für Migration und Flüchtlinge. https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Integration/Integrationskurse/Kurstraeger/KonzepteLeitfaeden/rahmencurriculum-integrationskurs.pdf?__blob=publicationFile&v=8 (20. V 2020).

Hausenberg, Anu-Reet; Ilves, Marju; Kaivapalu, Annekatrin; Kerge, Krista; Kern, Katrin; Kitsnik, Mare; Krall, Ingrid; Rummo, Karin; Rütmaa, Tiina 2008. Iseseisev keelekasutaja. B1- ja B2-taseme eesti keele oskus. Tallinn: REKK: Atlex.

HILMA = Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus. <https://tukikeskushilma.fi/> (20. V 2020).

Huilla, Saara; Lankinen, Niina. Toisto-kielioppaan käsikirja. http://suomenkielisanootervetuloa.fi/wp-content/uploads/2018/05/Toisto_k%C3%A4sikirjaA4_2018_WEB_verkkoversio.pdf (20. V 2020).

Ilves, Marju 2008. Algaja keelekasutaja. A2-taseme eesti keele oskus. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Ilves, Marju 2010. Läbimurre. A1-taseme eesti keele oskus. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Jakobson, Mari-Liis 2019. Rände- ja kodakondsuspoliitika aastaraport 2019. EMN Eesti. Tallinna ülikool.

Kaldur, Kristjan 2017. Uussisserändajate kohanemine. – Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring. Balti Uuringute Instituut. SA Poliitikauuringute Keskus Praxis, lk 88–104.

Kallaste, Epp; Kallas, Kristina; Anspal, Sten 2018. Eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanute eesti keele õpe lõimumis- ja tööhõivepoliitikas: kvaliteet, mõju ja korraldus. 1. osa: ülevaade uuringust ja tulemuste kokkuvõte. Eesti Rakenduslingvistika Keskus Centar OÜ ja Tallinna ülikool.

Kerge, Krista 2008. Vilunud keelekasutaja. C1-taseme eesti keele oskus. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Klaas-Lang, Birute; Praakli, Kristiina 2015. Milleks mulle eesti keel? Riigikeeleoskuse vajalikkusest vene koolinoorte pilgu läbi. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat nr 11, lk 111–126.

Kohanemisprogramm. <https://www.riigiteataja.ee/akt/122082014005> (20. V 2020)

Koreinik, Kadri; Tender, Tõnu 2014. Eesti keeltest rahvaloendustel. – Emakeele Seltsi aastaraamat nr 59, lk 77–102.

KOTIVA = Helsingin kaupungin suomen kielen kurssit pienten lasten kotivanhemmille. <https://www.hel.fi/ammattillinen/fi/koulutukset/koulutukset-maahanmuuttajille/kotiva-kotivanhempien-suomen-kielen-kurssit> (20. V 2020).

Kultuuriministeerium 2019. Eesti riigi lõimumis- ja kohanemisteenused. https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/analuus_eesti_riigi_kohanemis-_ja_loimumisteenused.pdf (23. V 2020).

Käger, Maarja; Anza, Sofia Vega; Kivistik, Kats; Kaldur, Kristjan; Pertsjonok, Nastja; Pohla, Triin 2019. Kohanemisprogrammi vahehindamine. Aruanne 2019. Balti Uuringute Instituut. https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/kohanemisprogrammi-vahehindamine-ee-2019-1_1.pdf (25. V 2020).

LUVA = Lukiokoulutukseen valmistava koulutus. <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kasvatus-ja-koulutus/lukiot/valmentava/> (20. V 2020).

Lõimumisprogramm 2020–2023. https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/200123_programm2020_2023_loimumine_loplik.pdf (25. V 2020).

Möttönen, Tapio; Ahlholm, Maria 2018. The Toisto method: Speech and repetition as a means of implicit grammar learning. – Journal of Linguistics nr 31, lk 71–105.

Norwegian Language Tuition = Norwegian Language Tuition for Various Groups of Immigrants in the County of Nordland. k1_norwegianlanguage_tuition_20s.pdf (20. V 2020).

Oksaar, Sandra 2015. Eestis elavate rahvusvahelise kaitse saanud täiskasvanute eesti keele õpe. Magistritöö. Käsikiri Tartu ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis.

Opetushallitus 2012. Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012. Määräykset ja ohjeet 2012: 1. Helsinki: Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/139342_aikuisten_maahanmuuttajien_kotoutumiskoulutuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2012.pdf (20. V 2020).

Opetushallitus 2017. Päivitetyt kotoutumiskoulutuksen toteutusmallit 2017. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/188626_koto_koulutusmalleja_2017_final.pdf (20. V 2020).

POLKU = Maahanmuuttajille suunnatut koulutukset. <https://www.hel.fi/ammattillinen/fi/koulutukset/koulutukset-maahanmuuttajille/> (20. V 2020).

Praakli, Kristiina 2019a. Eesti keeled globaalsel ajastul. – Plenaarettekanne 18. rakenduslingvistika kevadkonverentsil 25.–26. aprillil 2019 Tallinnas. <https://www.rakenduslingvistika.ee/wp-content/uploads/2020/06/Teesid-2019.pdf> (20. V 2020)

Praakli, Kristiina 2019b. Soome lõimumispoliitika lähtekohad ja praktikad. RITA-Ränne teema kokkuvõte nr 8. https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/rita_teemakokkuvote_8.pdf (20. V 2020).

Praakli, Kristiina; Koreinik, Kadri 2020. Keelemuutus vs. sotsiolingvistiline muutus. Eesti keele sotsiopeerioidid *re-revisited*. – Keel ja Kirjandus nr 11, lk 915–934.

Pukspuu, Evelyn 2019. Ärevus täiskasvanute riigikeeleõppes. Magistritöö. Käsikiri Tartu ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis.

Raid, Kadri; Tammur, Alis 2019. Eestis on kasvanud emakeelte mitmekesisus. – Statistikaamet, blogi 14, III. <https://www.stat.ee/et/uudised/2019/03/14/eestis-on-kasvanud-emakeelte-mitmekesisus> (27. XI 2020).

Rannut, Ülle 2005. Keelekeskkonna mõju vene õpilaste eesti keele omandamisele ja integratsioonile Eestis. Tallinn: TLÜ Kirjastus.

Raud, Rein 2019. Mitmekultuurilisus: teoreetiline raamistik. RITA-Ränne teema kokkuvõte nr 6. https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/6_tp4_teemakokkuvote_6_mitmekultuurilisus_teoreetiline_raamistik_r.raud_.pdf (27. XI 2020).

Reile, Liis 2018. Eestis õppivad välisüliõpilased ja eesti keel: hoiakud ja keeleõppimise motivatsioon. Magistritöö. Käsikiri Tartu ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis.

Riigikontroll 2019. Täiskasvanute eesti keele õppe korraldus ja riiklik rahastamine. Riigikontrolli aruanne Riigikogule, Tallinn, 21. august 2019. <https://www.riigikontroll.ee/Suhtedavalikkusega/Pressiteated/tabid/168/ItemId/1073/View/Docs/amid/557/language/et-EE/Default.aspx> (25. V 2020).

Rändestatistika 2020 = Rändestatistika ülevaade 2015–2019. Siseministeerium ja Euroopa rändevõrgustiku Eesti kontaktpunkt. https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/randestatistika_est_pdf.pdf (27. XI 2020).

Simmul, Liis 2017. Võõrkeelte oskuse roll tööturul. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

Suomen kieli sanoo tervetuloa. Menetelmä sivusto vapaaehtoistyötä tekeville kielioppaille. <http://suomenkielisanootervetuloa.fi/metodi/> (20. V 2020).

Tamm, Marek; Raud, Rein; Ehala, Martin; Vetik, Raivo 2018. Mitmekultuurilise eesti ühiskonna ja lõimumise kontseptuaalsed alused. RITA-Ränne teema kokkuvõte nr 2. https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/teemakokkuvote_2_mitmekultuuriline_uhiskond_loplik_.pdf (27. XI 2020).

The Act on an introduction programme = The Act on an introduction programme and Norwegian language training for newly arrived immigrants (the Introduction Act). **The Act on an introductory programme and Norwegian language training for newly arrived immigrants (the Introductory Act)** (uio.no) (20. V 2020).

Thorud, Espen 2018. Immigration and Integration 2017-2018. Report for Norway to the OECD. <https://www.regjeringen.no/contentassets/fe206a22df754b8792740fb81109a761/immigration-and-integration-2017-2018-report-for-norway.pdf> (20. V 2020).

VALMA = Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus. https://www.hel.fi/amatillinen/fi/haus-sa-nyt/ennen_amatillista_koulutusta/valma (20. V 2020).

Valtion kotouttamisohjelma. <https://kotouttaminen.fi/valtion-kotouttamisohjelma> (20. V 2020).

Õpetaja tööriistad = Eesti keele kui teise keele õpetaja tööriistad. DOI: 10.15155/3-00-0000-0000-0000-08357L <https://sonaveeb.ee/teacher-tools> (07. XII 2020).

Õigusaktid:

„Avaliku teenistuja ...“ = Avaliku teenistuja, töötaja ning füüsilisest isikust ettevõtja eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded. Määrus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/127062011001>

EraKS = Erakooliseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/130052012002>

KeeleS = Keeleseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122015022>

Kods = Kodakondsuse seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/121092018002>

KutÕS = Kutseõppeasutuse seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/102072013001>

PGS = Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13332410>

RakKKS = Rakenduskõrgkooli seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/920764>

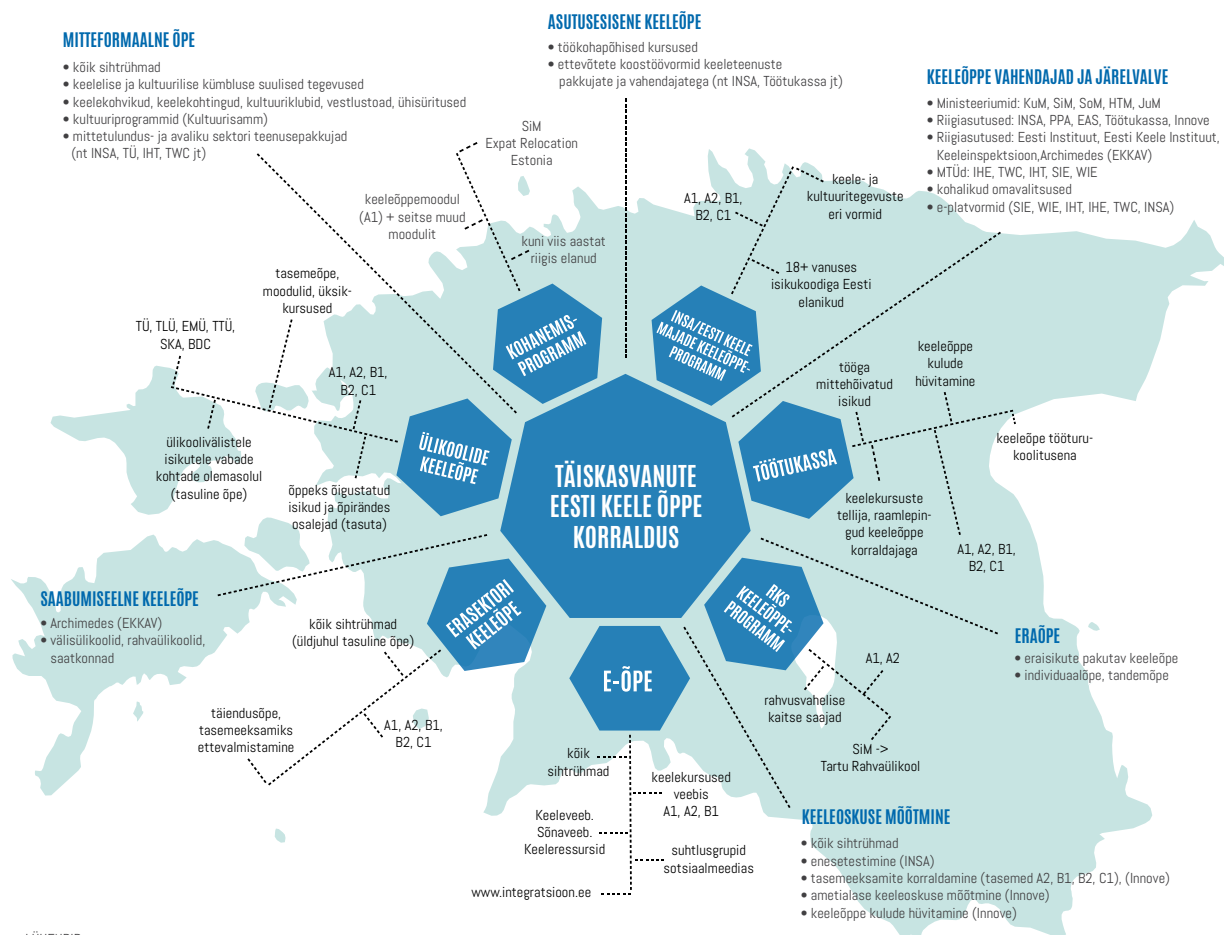
TäKS = Täiskasvanute koolituse seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/110062015010>

VMS = Välismaalaste seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/129062018076>

VRKS = Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/VRKS>

ÜKS = Ülikooliseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072012028>

LISA 1: Täiskasvanute eesti keele õppe korraldajad (seisuga kevad 2020)

LÜHENDID:

KuM – Kultuuriministeerium
SiM – Siseministeerium
SoM – Sotsiaalministeerium
HTM – Haridus- ja Teadusministeerium

JuM – Justiitsministeerium
INSA – Integratsiooni Sihtasutus
PPA – Politsei- ja Piirivalveamet
EAS – Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus

IHE – International House of Estonia
TWC – Tartu Welcome Centre
IHT – International House Tartu
SIE – Settle in Estonia

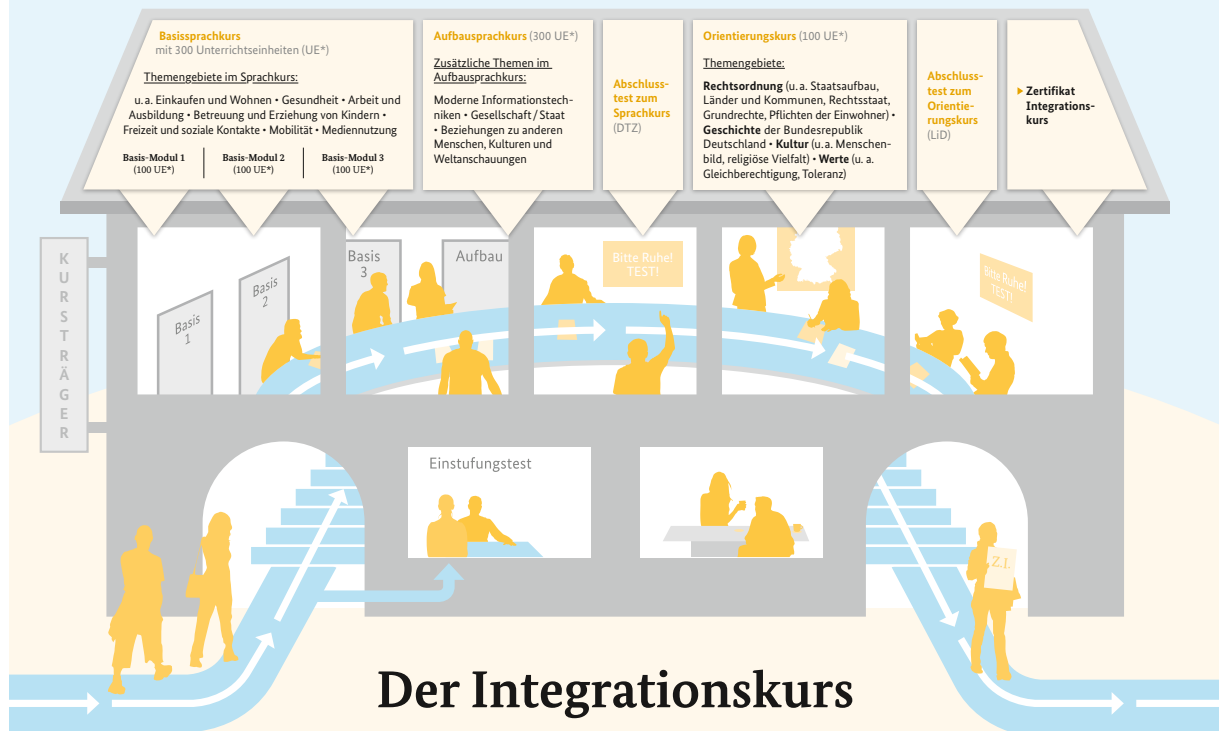
WIE – Work in Estonia
TÜ – Tartu ülikool
TLÜ – Tallinna ülikool
EMÜ – Eesti Maaülikool

TTÜ – Tallinna Tehnikaülikool
SKA – Sisekaitseakadeemia
BDC – Baltic Defence College

AUTORID: Kristiina Praakli ja Birute Klaas-Lang (RITA-Ränne projekt, 2018-2020)
KUJUNDUS: Tartu Ülikooli Kirjastus

Tabel 3. EN ühtsed keeleoskustasemed. Üldskaala (EKR 2007: 39)

Vilunud keelekasutaja	C2	Mõistab vaevata kõike kuuldot ja loetut. Oskab resümeerida eri tüüpi suuliste ja kirjalike allikate teavet ja sõnastada neis esitatud põhjendusi ja arutlusi. Oskab end spontaanselt, ladusalt ja täpselt väljendada, eristades ka keerukamate situatsioonide peenemaid tähendusvarjundeid.
	C1	Mõistab pikki ja keerukaid tekste, tabab ka varjatud tähendust. Oskab end spontaanselt ja ladusalt mõiste tavaks teha, väljendeid eriti otsimata. Oskab kasutada keelt paindlikult ja tulemuslikult nii avalikes, õpi- kui ka tööoludes. Oskab luua selget, loogilist, üksikasjalikku teksti keerukatel teemadel, kasutades sidusvahendeid ja sidusust loovaid võtteid.
Iseseisev keelekasutaja	B2	Mõistab keerukate abstraktsel või konkreetisel teemal tekstide ning erialase mõttevahetuse tuuma. Suudab spontaanselt ja ladusalt vestelda sama keele emakeelse kõnelejaga. Oskab paljudel teemadel luua selget, üksikasjalikku teksti ning selgitada oma vaatenurka, kaaluda kõnealuste seisukohtade tugevaid ja nõrku külgi.
	B1	Mõistab kõike olulist endale tuttavale teemal, nagu töö, kool, vaba aeg vm. Saab enamasti hakkama välisriigis, kus vastavat keelt räägitakse. Oskab koostada lihtsat teksti tuttavale või enda jaoks huvipakkuvale teemal. Oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning lühidalt põhjendada-selgitada oma seisukohti ja plaane.
Algtasemel keelekasutaja	A2	Mõistab lauseid ja sageli kasutatavaid väljendeid, mis seostuvad talle oluliste valdkondadega (näiteks info enda ja pere kohta, sisseostude tegemine, kodukoht, töö). Tuleb toime igapäevastes suhtlusolukordades, mis nõuavad otsest ja lihtsat infovahetust tuttavatel rutiinsetel teemadel. Oskab lihtsate fraaside ja lausete abil kirjeldada oma perekonda, teisi inimesi ja elutingimusi ning väljendada oma vajadusi.
	A1	Mõistab ja kasutab igapäevaseid väljendeid ja lihtsamaid fraase, et oma vajadusi rahuldada. Oskab ennast ja teisi tutvustada ning pärida elukoha, tuttavate inimeste ja asjade järele ning vastata sama ringi küsimustele. Suudab suhelda lihtsas keeles, kui vestluspartner räägib aeglaselt ja selgelt ning on valmis aitama.

Der Integrationskurs

Ziel des Kurses

ist es, die Integration und gesellschaftliche Teilhabe von Zugewanderten zu fördern. Dies wird erreicht durch

- einen **Sprachkurs** mit insgesamt 600 UE* und
- dem **Orientierungskurs** mit 100 UE*.

Im Sprachkurs erlernen die Teilnehmenden die deutsche Sprache bis zum Niveau B1 des Gemeinsamen Europäischen Referenzrahmens. Hierdurch können sie sich im Alltag zurechtfinden und sprachlich selbstständig handeln.

Im Orientierungskurs erhalten die Teilnehmenden Kenntnisse zur Rechtsordnung, Geschichte und Kultur Deutschlands. Außerdem erfahren die Teilnehmenden im Orientierungskurs, welche Werte in Deutschland besonders wichtig sind.

Spezielle Integrationskurse

Für Personen mit besonderen Lernbedarfen gibt es spezielle Integrationskurse mit bis zu 1.000 Unterrichtseinheiten*:

- Jugendintegrationskurse,
- Eltern- bzw. Frauenintegrationskurse,
- Integrationskurse mit Alphabetisierung,
- Förderkurse (für bereits länger in Deutschland lebende Menschen, welche die deutsche Sprache nur unvollständig erlernt haben),
- Integrationskurse für Zweitschriftlernende.

Angeboten werden auch Intensivkurse für Schnellerner mit insgesamt 430 Unterrichtseinheiten*.

Zielgruppe

Berechtigt zur Teilnahme sind:

- alle Spätaussiedler/innen und neu zugewanderte Menschen mit auf Dauer angelegtem Aufenthaltsstatus,
- Ausländer/innen, die bereits länger in Deutschland leben, Unionsbürger/innen sowie besonders integrationsbedürftige Deutsche (auf Antrag im Rahmen verfügbarer Kursplätze),
- Asylbewerber/innen mit guter Bleibeperspektive, Geduldete mit einer Aufenthaltserlaubnis nach § 60a Abs. 2 Satz 3 AufenthG sowie Inhaber einer Aufenthaltserlaubnis nach § 25 Abs. 5 AufenthG.

Verpflichtet zur Teilnahme sind:

- neu zugewanderte Menschen, die sich nicht auf einfache Art in deutscher Sprache mündlich verständigen können bzw. die noch nicht über ausreichende Kenntnisse der deutschen Sprache verfügen,
- Ausländer/innen, die besonders integrationsbedürftig sind und von der Ausländerbehörde zur Teilnahme aufgefordert werden,
- Ausländer/innen, die Leistungen nach SGB II beziehen und von den Trägern der Grundsicherung zur Teilnahme aufgefordert werden.
- Ab 01.01.2017 können auch Asylbewerber/innen mit guter Bleibeperspektive, Geduldete mit einer Aufenthaltserlaubnis nach § 60a Abs. 2 Satz 3 AufenthG sowie Inhaber einer Aufenthaltserlaubnis nach § 25 Abs. 5 AufenthG durch die Träger der Leistungen nach dem Asylbewerberleistungsgesetz zu einem Integrationskurs verpflichtet werden.

Einstufungstest

Alle Teilnehmenden müssen vor Beginn des Kurses einen Einstufungstest absolvieren. Anhand der Testergebnisse wird die jeweilige Person einem bestimmten Kursmodul zugeordnet. Gegebenenfalls wird der Besuch eines speziellen Integrationskurses empfohlen.

Nach Anmeldung beim Kursträger soll der Integrationskurs innerhalb von sechs Wochen beginnen, ansonsten kann das Bundesamt für Migration und Flüchtlinge steuernd eingreifen.

Abschlusstests

Der Sprachkurs schließt mit dem „Deutsch-Test für Zuwanderer“ (DTZ) ab, der Orientierungskurs mit dem Test „Leben in Deutschland“ (LiD). Teilnehmende, die beide Tests erfolgreich bestanden haben, erhalten das „Zertifikat Integrationskurs“.

Wer den Sprachtest trotz ordnungsgemäßer Kursteilnahme nicht besteht, kann maximal 300 Unterrichtsstunden des Sprachkurses wiederholen und erneut kostenlos am Abschlusstest teilnehmen.

Weitere Informationen auf
www.bamf.de/integrationskurs

* Eine Unterrichtseinheit (UE) dauert 45 Minuten.

Juli 2017

Herausgeber: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge,
90343 Nürnberg
Druck: Silber Druck oHG, 34266 Niestetal

LISA 4

